

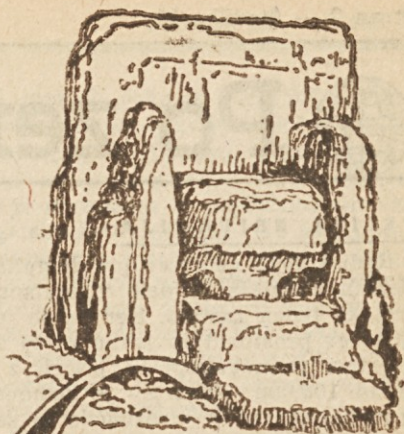
Koroška

Izdaja:
BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cena:
za naročnike mesečno 90 grošev
posamezna številka 25 grošev

kronika

Leto III.

Celovec, 16. maja 1947

Številka 21

Občestva

Človek je družabno ali socialno bitje. Takega je hotel Bog, ki je človeka že kot otroka postavil v družino. Družina je prvo in najbolj naravno občestvo ali skupnost. V njej dobiva otrok prve pojme o življenju, tu se usposablja za naloge, ki ga čakajo v življenju. Da je v svetu toliko zla, je vzrok v tem, ker so marsikje odvedale družine. Vzgoja — to je glavni namen družine. Vzgoja ne le v telesnem, marveč prav posebno še v duhovnem oziru. Oče in mati lahko položita v nežno in zaupljivo otroško dušo najzlahtnejše kali: vero v Boga, ki tudi v najsilnejših viharjih življenja ne ugasne, ljubezen do materinega jezika in globoko predanost narodnemu občestvu; veselje do dela, smisel za krepostno življenje, čut odgovornosti in požrtvovalnosti. Družina je občina, fara, narod v malem. Oče in mati predstavljata avtoriteto, dobri otroci pa zveste in dela voljne podanike. V družini se polagajo najsolidnejši temelji za državljanske kreposti. V njej zoré kleni značaji verskega in narodnega prepričanja.

Preko praga domače hiše vodi pot otroka naprej v sosesko. Kot otrok se igra z otroki sosedov. Kot fant najde prijatelja najprej v soseski. Zvečer se zbera na vasi in zapoje, skupno gredo v sosednjo vas. Še tesnejše so vezi gospodarjev. Ponočni so na svojo sosesko. Drug drugemu pomagajo, če pride nesreča. Če eden od njih pogori, mu dajo sosedje krmo za živino, dajo hrano, obleko, streho. Pomagajo mu z lesom in vožnjo. Ne za denar, ampak za »božji lon«. Soseska je močno in živo občestvo, ki veže svoje člane v veselju, v delu in trpljenju. Iz te skupnosti zajemajo vsi — mladi in stari — veliko moralno oporo. Fant in dekle si v občeivanju s sosedovimi ogledita in izbrusita svoj značaj. Vsi se živo zavedajo, da niso povsem samosvoji, ampak da so vsaj v neki meri odvisni tudi od sosedov. Iz tega gledanja raste zavest skupnosti in soodgovornosti. Dober glas soseske je vsem v ponos, slab glas vsem v sramoto. Če pade dekle, je to madež za vso vas; če fant pogrši, čutijo to vsi fantje. Nekdaj je bilo celo tako, da so se fantje čutili soodgovorne za čast in dober glas vseh deklet v vasi. Slabo se je godilo onemu, ki bi od drugod hotel med dekleti v kalnem ribariti.

Kakor je živa zavest skupnosti v naselju ali vasi, prav tako se čutijo med seboj povezane tudi občani in farani. Fara je za družino najtrdnjša in najpomembnejša skupnost ali občestvo. Druži jih ne le gospodarski interes, marveč predvsem duhovna vez. Kar farno občestvo najbolj druži, je skupna hiša božja. V njej so našli tolažbe njihovi predniki, ki so jo pozidali z velikimi skupnimi žrtvami. Za lepoto hiše božje radi prispevajo. »Naša cerkev je lepa«, pravijo in so ponosni na njo. Vsi dobri farani se zanimajo in brigajo za duhovno rast fare. Višek farnega občestva je nedelja — Gospodov dan, zlasti na dan farnega proščenja. Raznolikost in pestrost je v župniji doma: bogati in revni, mladi in stari, učeni in neučeni. Ob nedeljah, ko je vsa fara zbrana, vsa razlika mine. »Oče naš« molijo vsi od preprostega do bogatnega. »Oče naš« molijo mladi in stari. Vsi so eno pred Bogom. Vsi zajemajo iz istih božjih vrelcev. Isti Bog se po rokah skupnega farnega »očeta« daruje za veliko farno družino. Cerkev in pa farno pokopališče, kjer pod enako rušo spe rajni, sta simbola farnega občestva.

Tudi občinska skupnost veže ljudi. Mnogotere so vezi občinske skupnosti: šola, kjer mladi rod prejema začetke modrosti; ceste, mostovi, občinsko premoženje. Vsi so zainteresirani. Slabe ceste, slabo gospodarstvo zadenejo občane v živo. Zato mora, če hoče — noče vsak sodelovati pri obnovi in pri občinskem gospodarstvu. Če je potrebno, priskočijo vsi in s skupnim delom pomagajo, da se popra-

Zasedanja četvorice na Dunaju

12. maja 1947. so pričela v poslopju medzavezniške komisije, v bivšem poslopju Zveze industrijalcev na Dunaju posvetovanja komisije, katero so vzpostavili na moskovski konferenci zunanjih ministrov na predlog Molotova za nadaljnjo obravnavo še nerešenih vprašanj avstrijske pogodbe. Razen komisije bodo obravnavali poedina vprašanja še strokovnjaki štirih zavezniških sil.

NOVA IMENA

Sedaj se bodo čitatelji morali seznaniti zopet z novimi imeni, in sicer onih predstavnikov štirih velesil, katere so imenovali za to komisijo. Sovjetsko delegacijo vodi K. Novikov, prvovrsten ruski diplomat, ki igra kot vodja za zapadne zadeve v sovjetskem zunanjem ministru veliko vlogo v zunanji politiki Sovjetske zveze. Združene države zastopa Joseph N. Dodge, znan ameriški bankir, kateremu stoji ob strani cela vrsta drugih finančnih izvedencev, in sicer David Ginsburg, Covey Oliver, Dr. Raymond Goldsmith in Francis Williamson. Za francoskega zastopnika so imenovali namestnika vrhovnega komisarja Bethouart-a generala Cherriere-a. Angleški zastopnik je Sir George William Rendell, poklicni diplomat, ki je bil pred vojno poslanik v Sofiji in katerega so sedaj istočasno imenovali za britanskega poslanika v Belgiji in Luksemburški. V zadnjem času se je Rendell bavil predvsem v okviru UNRRA-e z vprašanjem preseljenih oseb.

„Times“ o Avstriji

»Times« obravnava dne 12. maja v svojem uvodniku komisijo štirih velesil za avstrijsko državno pogodbo, ki je pričela poslovati v ponedeljek na Dunaju.

Delovno področje te komisije vsebuje tri točke:

1. jugoslovanske zahteve po ozemlju napram Avstriji,
2. jugoslovanske zahteve po reparacijah,
3. sovjetske zahteve po nemški imovini v Avstriji.

Glede prve točke bodo po mnenju »Timesa« komaj dosegli kakšen napredek, dokler ne bosta rešeni tudi drugi dve točki. Druga točka je v nasprotju z Moskovsko deklaracijo, v kateri so poudarili, da Av-

striji ne bo treba plačati nobenih reparacij. Mogoče bodo vendar našli kakšno možnost rešitve v kompenzaciji jugoslovanskih zahtev z avstrijskim imetjem v Jugoslaviji. Najbolj resna je tretja točka, to da Moskva je že nekoliko uravnala to zadevo.

»Avstrijci«, tako piše list, »so zaradi moskovske konference težko razočarani in si ne obetajo mnogo od sedanjih konferenc. Vseeno pa pomeni dejstvo, da so sklicali to konferenco, priznanje štirih velesil, da je bila v Moskvi storjena napaka, ki jo je treba popraviti. Če se vse strani zares zanimajo za skorajšnjo rešitev, potem bo komisija dosegla tudi uspeh.«

ljenskem idealizmu. V taki živi narodni skupnosti, spriči nevarnosti, da prevladajo mrtvaške krste nad žibelkami, se vsak trudi dvigniti ne le gospodarsko, marveč tudi pravno. Nравnost narodne skupnosti pa je najboljši ključ tudi do številčnega porasta naroda.

Velike so koristi, ki jih prejemo od naštetih občestev. Dolžni smo, da vsak svojemu občestvu pomaga do napredka. Člani družine — družini, člani soseske — soseski, občani v občini, farani farni skupnosti, vsi skupaj pa našemu največjemu občestvu — slovenskemu narodu. Imejmo živo zavest da smo člani občestva in da smo po svojih močeh dolžni zanj delati in se žrtvovati. Vodi naj vse ljubezen, ki je vez edinosti. Skrbimo za dober glas naših družin, občin, župnij in slovenskega naroda. Varujmo se sebičnosti, ki razkrajja vsako skupnost. Skupnost more uspeti le, če vsi doprinesejo svoj delež. V skupnih žrtvah, v slogi in edinosti bodo cvetele naše družine, bodo zadovoljne soseske, napredovala bo občina, župnija bo nezlomljiva trdnjava, kjer bo brezboštvo izgubilo bitko, narod pa bo rasel na znatraj in na zunaj ter enkrat dočkal svoj velik dan.

BREZ DOSTOPA JAVNOSTI

Velik del dela bodo predvidoma napravili izvedenci, čijih rešitve bo nato komisija dala naprej v obliki predlogov zunanjim ministrom. Komisija sama nima polnomočij za sklepe. Če bo delo dobro napredovalo, bodo zunanji ministri lahko sklenili avstrijsko pogodbo za september mesec, ko se bodo sestali pri zasedanju Organizacije Združenih narodov v New Yorku.

Kako bodo javnost obveščali o delu komisije, sicer še ni ugotovljeno. Seje same istotako ne bodo dostopne javnosti, kakor je bil to slučaj pri sejah zunanjih ministrov. Verjetno bo vsaka od štirih velesil dala svoje poročilo v posebnih tiskovnih konferencah, čeprav to po dosedanjih izkustvih vodi do razlik v obveščevanju javnosti, ker so podatki tako neizogibno pristanski.

KATERA VPRAŠANJA BO OBRAVNAVALA KOMISIJA?

Verjetno bodo razen vprašanja nemške lastnine obravnavali tudi vprašanje preseljenih oseb in vprašanje kompenzacij (pod to označbo zahtevajo zapadne sile visoke reparacije od Avstrije). Glede preseljenih oseb obstoja dejansko doslej samo en sovjetski predlog — kakor je to razložil zunanji minister dr. Gruber — ki odgovarja avstrijskim interesom. Medtem ko bi hotele zapadne sile pustiti to vprašanje nerešeno in predlagajo, da ga predajo socialnemu svetu Združenih narodov, ki za enkrat ne nudi nobenih izgledov za rešitev, predlagajo Sovjeti, da se mora preseljene osebe odstraniti v roku šestih mesecev potem, ko bo pogodba stopila v veljavo.

PRVA SEJA

Prva seja je bila 12. maja in je trajala 3 ure in 40 minut. Seji je prisostvoval politični zastopnik Velike Britanije v Avstriji W. H. B. Mack kot britanski delegat v odsotnosti Sir George Rendella, ki bo prispele šele na Dunaj, K. Novikov in brigadni general Cherriere.

Komisija je sklenila sledečo sestavo odbora strokovnjakov: Ginsburg (ZDA), R. A. Hamlyn in W. H. Lawson (Velika Britanija), de Laverne (Francija) in Koktomov (UdSSR).

Kakor poročajo, so na seji obravnavali predvsem vprašanja poslovnika, pri čemer je nastalo vprašanje, ali naj takoj pričnejo z generalno debato ali pa naj bi predvsem obravnavali delo odbora strokovnjakov.

Britanski zastopnik Mack je izjavil, da britanska vlada za enkrat nima nobenih predlogov, dokler ne bo odbor strokovnjakov podrobno pretresal odprta vprašanja.

DRUGA SEJA

13. maja je komisija nadaljevala pod predsedstvom sovjetskega zastopnika K. Novikova z razpravljanjem nalog odbora strokovnjakov, ki bo proučil člene 35 in 42 pogodbe. Sovjetski zastopnik je poudaril, da naj bi izenačili različne predloge za te člene, katere so delegacije štirih velesil že predložile v Londonu in Moskvi. Predlagal je tudi, da naj prične odbor s svojim delom pri vprašanju nemške lastnine upoštevajoč važnejša področja, pri čemer je navedel vprašanje nafte kot poseben primer. Navedel je tudi primere posebnih dejstev, ki se tičejo vrelcev nafte v Avstriji. Omenil je tudi druge slučaje, katere je treba preiskati, kakor na primer Donavsko paroplovno društvo in zavarovalnice v Avstriji.

Francoski zastopnik je predlagal, da naj sestavi odbor z ozirom na različna mnenja o nemški lastnini celokupen spisek onih vrednot, katere naj po različnih tolmačenjih razdele v poedine kategorije. Predlagal je tudi smernice za delo odbora na tej podlagi.

Britanski zastopnik je podal samo začasno mnenje. Soglašal je s sovjetskim zastopnikom glede tega, da naj odbor obravnava prvo najvažnejše slučaje, ne uvidi pa povoda, da trenutno obravnavajo različne predloge, katere so stavili v Londonu in v Moskvi glede členov 35 in 42. Soglašal je tudi s francoskim predlogom.

Ameriški zastopnik je predlagal, da naj odbor ugotovi celokupne zahteve glede nemške lastnine od vseh, kakor tudi način in vrste teh zahtev. Predlagal je tudi, da naj odbor s tem delom takoj prične.

S prvim predlogom ameriškega zastopnika sovjetski zastopnik ni soglašal. Dodal je, da ni naloga odbora ali komisije, da odločita o različnih terjatvah nemške lastnine. Tozadevne odločitve naj bi uredili na podlagi obojestranskih pogajanj in sicer v vzhodnih področjih med Sovjetsko zvezo in avstrijsko vlado in v zapadnih področjih med avstrijsko vlado ter zapadnimi silami.

Ameriški zastopnik je odvrnil, da ni predlagal, da naj o zahtevah odločata odbor ali komisija, marveč samo, da naj ugotovita na podlagi dejstev, ali v danih slučajih gre za nemško lastnino ali ne.

Britanski zastopnik je nato podal svoj predlog za delokrog odbora. Njegov predlog vsebuje sovjetsko mnenje, da naj važnejše slučaje kot prve obravnavajo in navedel nafto kot poseben primer.

Sklenili so, da bo prihodnja seja pogodbene komisije 15. maja in da bodo med tem časom vse štiri komisije ločeno proučile podane predloge.

Po zemeljski obli

VELIKA BRITANIJA

Radi stavke delavcev pri dvigalih v angleških rudnikih je delo v premogokopih pretekli teden zastalo. Ker pa se je nekaj delavcev prostovoljno javilo za to delo, so nekateri premogokopi že pričeli z delom. Preko 100.000 rudarjev je demonstriralo proti tej stavki in jo označilo za zahrbtn udarec. Predsednik Zveze rudarjev je zahteval v nekem pismu od ministrskega predsednika Attleeya mere s strani vlade.

Angleški finančni minister Dalton je v nekem govoru izjavil, da bodo morali ogromne dolgove, katere je morala napraviti Velika Britanija med vojno, prej ali slej znatno znižati. Anglija je danes radi ogromnih bremen, katere je morala med vojno prevzeti na sebe, zadolžena za več kakor 3 milijarde funtov sterlingov. Dalton je izjavil, da so ti dolgovi nepravilno in neznosno breme, ki dejanskemu stanju ne odgovarja. Velika Britanija se ne more držati finančnih pogodb, ki bi pomenile, da bo ta mala dežela, ki je stala na čelu borbe za svobodo, za več pokolenj zadolžena, kakor to niti bivši sovražniki Nemčija in Japonska nista.

Uradnih podatkov o dolgovih sicer ni, a domnevajo, da znašajo okrog 3 milijarde funtov sterlingov. Od tega:

Indija	1.250 milijonov,
Egipt	450 milijonov,
Irski	400 milijonov in
Avstralija	220 milijonov

funtov sterlingov.

Dolgove, ki jih ima Velika Britanija v Argentini v znesku 130 milijonov funtov sterlingov, so pred nedavnim poravnali na podlagi neke pogodbe s prodajo britanskih železnih v Argentini.

ITALIJA

Italijanski ministrski predsednik de Gasperi je sporočil predsedniku republike Nicola-ju, svoj odstop in rezignacijo celokupne vlade. Ta korak je sledil takoj po posebni seji vlade, ki se je vršila 12. maja. De Gasperi je stal od decembra 1945 dalje na čelu koalicijske vlade, ki je bila sestavljena iz zastopnikov socialistov, komunistov in krščanskih demokratov.

De Gasperijev odstop je v toliko iznenadil, ker so pričakovali, da bo krizo vlade rešil tako, da bo, kakor nameravano, vpoklical v vlado nove člane desničarskih strank. To rešitev pa je onemogočilo zadržanje močnega levega krila socialistov pod vodstvom Pietra Nenni-ja, ki je v nekem ultimatumu izjavil, da bo odklonil sodelovanje s člani vlade desničarskih strank.

TURCIJA

Turško časopisje označuje odobritev ameriške finančne pomoči Turčiji s strani ameriškega kongresa kot začetek nove dobe, ki naj bi osvobodila deželo strahu pred napadom in ji dovolila napreden razvoj.

Ko se je ministrski predsednik Peker vrnil 12. maja od pogovorov s predsednikom Inoenijem v Ankaru, se je sestel z ameriškim poslanikom Edwinom Wilsonom, da se pogovorita o podrobnostih finančne pomoči.

Predsednik Turčije, general Ismet Inoenue je v nekem intervjuju glede ameriške finančne pomoči odgovoril sledeče:

»Ameriško pomoč bomo uporabili izključno v vojaške namene. V svrhu gospodarskega razvoja bo zaprosila Turčija za posojilo pri mednarodni banki.

Turčija se trudi, da vzpostavi demokratične ustanove in uvede demokratične oblike življenja. V tem pogledu smo dosegli že pomembne uspehe. Razvoj do demokracije bomo nadaljevali brez presledka, dokler ne bomo dosegli vzorne oblike.

Glede vprašanja Dardanel je dejal:

»Kakor smo že ugotovili v notah, katere smo predali 22. avgusta in 18. oktobra 1946 Sovjetski zvezi, je Turčija prepričana, da je sedanje stanje ob morskih ožinah najboljše in najbolj pravično in najbolj odgovarja zahtevam vseh udeležencev. Če pa se hoče kaka država radi morskih ožin pritožiti lahko vsak čas zahteva vpoklic konference, da zahteva po vzoru pogodbe v Montreuxu spremembe.«

Podal je odgovor tudi na druga manj pomembna vprašanja kakor: sodelovanje z balkanskimi državami, armensko vprašanje in sodelovanje z arabskim svetom.

FRANCIJA

Po štiridnevem molku je podala komunistična stranka prvič svoje stališče glede spremembe vlade in se pritožila v neki izjavi proti socialistom, da so povzročili novo smer francoske politike na desno. V neki izjavi je politični urad komunistične stranke izrazil zahvalo komunističnim ministrom, ker so ostali zvesti politiki, katero so sklenili januarja glede zvišanja

mezd. V izjavi pa ni omenjeno dejstvo, da so med strokovnimi zvezami in vlado sklenili sporazum, da mezd pred julijem 1947 ne bodo zvišali.

Med tem pa je prišlo do novih stavk v celi Franciji. Ko pa so delavci v tovarnah avtomobilov Renault zopet šli na delo, ker je vlada pristala na doklade pri proizvodnji in najmanjšo mesečno plačo 7000 frankov za vse delavce, se je položaj znatno zboljšal. Tudi pristojna strokovna zveza CGT je priporočila ostalim še stavkajočim delavcem, da gredo na delo. Stavkajo pa še rečni brodarji in delno rudarji v premogokopih ter druge manjše skupine delavcev v različnih delih Francije.

SPANIJA

Ker španska vlada ni dovolila manifestacij prvega maja, je stopilo 60.000 delavcev v področju Bilbao-ja v stavko. Tri največje delavske strokovne zveze v področju Bilbao-ja so delavcem prepovedale, da gredo zopet na delo. Tudi v pokrajini Goipuzcoa so stopili delavci kovinske industrije po poročilih iz San Sebastiana v različnih krajih v stavko, kot znak solidarnosti s stavkajočimi delavci v Bilbao-ju. Medtem je en del delavcev v Bilbao-ju že zopet nastopil delo. 10 do 15.000 delavcev pa nadaljuje s stavko.

NEMCIJA

Predsednike vseh 16 nemških držav vseh štirih zasedbenih pasov so povabili k zborovanju v Monakovo, ki naj se vrši 6. junija. V povabilu pravijo, da je z ozirom na neuspeh v Moskvi prišel čas, da pride sedaj do sodelovanja z nemške strani, da lahko boljše prebrodijo prihodnjo zimo. To zborovanje so baje sklicali z odobrenjem zasedbenih sil, da se pogovorijo o zblizanju na političnem in gospodarskem polju.

Vrhovni poveljnik ameriškega pasu, general Clay, je izjavil, da bodo pobirali, če bo treba, živila na deželi tudi s pomočjo ameriških čet.

Stavke se v Nemčiji vedno bolj širijo, kar je znak za to, da se nezadovoljstvo med pribivalstvom vedno bolj širi. Ameriški in britanski poveljniki v Nemčiji sta poslala nujno poslanico Združenim državam radi prehranjevalnega položaja v Nemčiji. Nemška deželna vlada v Porurju je poslala Herbert Hoover-ju poziv, v katerem naproša bivšega ameriškega predsednika, da podvzame mere, ki naj ublažijo pogubni prehranjevalni položaj.

GRCIJA

Kakor poročajo iz zaupnih virov, poizkuša ameriško poslanstvo v Atenah sestavo nove grške vlade, ki bo zagotovila ozko sodelovanje z ameriškimi svetovalci glede uporabe ameriškega posojila in poizkusila s pravično in mednarodno zagotovljeno amnestijo pripraviti partizane do tega, da prenehajo z odporom.

Poslanik Lincoln Mc Veagh, ki se je pred kratkim vrnil iz Washingtona, je baje stopil v zvezo z voditelji vseh političnih strank razen EAM, da sestavijo koalicijsko vlado iz vseh strank. Za ministrskega predsednika nameravajo postaviti generala Nicolas-a Plastiras-a, prvega predsednika vlade po revolti decembra 1944.

Komunistična stranka namerava ta načrt onemogočiti in je objavila, da bo amnestijo sprejela samo, če se bo omejila le na levičarske stranke in da bodo kolaboracioniste in izdajalce monarhistične strani predali v roke pravice.

Vlada je amnestijo sprejela, zahteva pa, da ne sme biti mednarodnega nadzorstva pri izvedbi amnestije, kakor je to predlagala balkanska preiskovalna komisija. Glede tega tečejo sedaj pogajanja med Tsaldarisom in Mc Veagh-om.

Prvič po osvoboditvi so si sedaj skrajno levičarske in desničarske skupine edine v tem, da predstavljajo ameriški predlogi za amnestijo in razširjenje vlade vmešavanje v notranjepolitične zadeve, ki niso umestni.

PALESTINA

Radi ruskih pomislov proti ameriškeemu predlogu, da naj Vel. Britanija odloči o skupinah Arabcev in Židov, katere bodo zaslišali, in groženj arabskih držav, da bodo bojkotirale zasedanje, je politični odbor izglasoval s 23 proti 19 glasovom, da zaslišijo razen židovske agencije tudi arabski vrhovni odbor in dovolijo obširno razpravljanje. Arabci so sedaj svoje prvotno stališče spremenili in so prisostvovali že 7. maja pogajanjem za sestavo preiskovalnega odbora. Argentinijski in Združene države so podale tri predloge, ki si popolnoma nasprotujejo. Medtem ko zahteva Argentinijski in večina malih narodov sestavo odbora, v katerem bo zastopanih vseh pet velesil, predlagajo Združene države sestavo popolnoma nevtralne

komisije z zastopniki Kanade, Češkoslovaške, Irana, Peruja, Urugvaja in Švedske. Ameriškega predloga nihče ni podprl.

Ker so se južnoameriške države v bistvu pridružile mnenju slovanskega bloka, je verjetno, da bo prevladoval v preiskovalnem odboru, katerega je predlagala Argentina, ruski vpliv. Ameriška delegacija pa je pokazala, da ne namerava vztrajati pri svojem predlogu in da bo vsak čas priznala sklep večine.

Preiskovalni odbor je nato odklonil 9. maja zahtevo dvanajstih organizacij, da jih zaslišijo glede palestinskega vprašanja.

12. maja pa je Židovska agencija zahtevala od Združenih narodov izključitev Velike Britanije in arabskih držav iz preiskovalne komisije.

Politični odbor Varnostnega sveta je v drugič zavrnil predlog, katerega podpirata Sovjetska zveza in arabski blok, na podlagi katerega naj bi preiskovalna komisija za Palestino prereševala načrte za vzpostavitev nove, neodvisne Palestine.

ČEŠKOSLOVAŠKA

Člani češkoslovaške parlamentarne delegacije, ki se trenutno mude v Veliki Britaniji, so na neki tiskovni konferenci glede ameriškega posojila, za katerega je zaprosila Češkoslovaška, izjavili: »Brez dvoja potrebuje Češkoslovaška to posojilo, ker lahko izvedemo naš načrt za obnovo gospodarstva brez tega posojila samo zelo počasi, kar je zopet v zvezi z večjo obremenitvijo našega naroda. Ali ljubše nam je, da dalje in težje delamo, kakor pa da bi sprejeli posojilo, ki bi bilo v zvezi s političnimi pogoji. Vsled tega odklanjamo vsako vrsto »političnega posojila«.

Dodelitev živil so na Češkoslovaškem za tekoči mesec nekoliko znižali, predvsem dodelitev kruha in moke, zato pa se dobi sadje, sir, perutnina in divjačina brez nakaznin. Drugače pa so ostale dodelitve iste. Razen dodelitev pa dobi vsak potrošnik 40 odrezkov za UNRRA-ine in druge konzerve. Nekateri konzerve se dobi tudi že prosto, predvsem one, katere izdelajo doma. Marmelada je istotako prosta. Vse druge dobrine pa se dobi brez vsakršnih nakaznic.

Češkoslovaška vlada je obvestila svoja zastopstva v inozemstvu, da dovolijo potovanja trgovcev v Češkoslovaško v bodoče, ne da bi preje vprašali Prago. Po končani vojni je moral osrednji urad v Pragi dovoliti vsako potovanje v Češkoslovaško. Opozorili pa so konzulate, da se trgovskih potovanj ne bo izrabljalo v druge namene.

Drobne novice

Ko je bil Bevin pri Stalinu, sta razpravljala tudi o anglo-egiptovskih pogajanjih in o vprašanju Sudana. Čeprav glede tega nista obravnavala poednosti, je Stalin izjavil, da Sovjetska zveza popolnoma priznava britanske interese na Srednjem Vzhodu in v Egiptu in smatra, da niso v nasprotju s sovjetskimi interesi.

Po poročilih BBC bo svetovna banka dovolila Franciji posojilo v znesku 250 milijonov dolarjev. Ta denar bo Francija porabila za obnovo gospodarstva, ki je trpelelo vsled vojne.

Bivši britanski ministrski predsednik Winston Churchill je bil preteklo soboto v Parizu odlikovan z najvišjim francoskim vojaškim odlikovanjem »vojaško medaljo«, ki mu ga je podelil francoski ministrski predsednik Ramadier. Svečanost je bila v Invalidskem domu.

Britanska kraljevska družina se je vrnila s potovanja po Južni Afriki. Londonsko prebivalstvo ji je priredilo navdušen sprejem.

Jugoslavija se kljub ponovnim zahtevam ameriškega zunanjega ministrstva brani plačati odškodnino za letala, ki so jih bili Jugoslavi lansk leto sestrelili. Amerikanci zahtevajo 250.000 dolarjev odškodnine. Jugoslavija pravi, da zato ne plača, ker letala niso imela nobene pravice preleteti jugoslovanskega ozemlja. Pač pa je Jugoslavija plačala 150.000 dolarjev sorodnikom ponesrečenih letalcev.

Predsednik Združenih držav Truman je sprejel ostavko namestnika zunanjega ministra Deana Achesona. Njegov naslednik bo Lovett.

Ameriški zastopniki balkanske komisije so na podlagi podatkov, nabranih na potovanju po Balkanu podali končno poročilo, po katerem naj bi bile Jugoslavija, Bolgarija in Albanija odgovorne za izgrede, oborožitev partizanov, njihovo izvežbanje in preskrbo. Obenem pa naj bi bila tudi Grčija kriva za nekatere obmejne izgrede.

Učiteljski poklic

Pri našem razmišljanju o poklicih in o poklicni izobrazbi smo danes dospeli do poklica, ki je za narodno bodočnost Slovencev na Koroškem na vsak način odločilnega pomena. To je poklic ljudskošolskega učitelja.

Podobni bi bili onemu znanemu junaku, ki se je boril zoper svoje protivnike z mahanjem v prazno po zraku, če bi zahtevali slovenske ljudske in ostale z ljudsko šolo in njenim učiteljstvom najtesneje povezane šole, pa bi v isti sapi ne pomislili na slovenskega učitelja in učiteljico. Mahanje po zraku je vse — lahko da dobronamereno — delo za takozvani dvojezični pouk, dokler ni zadovoljivo rešeno vprašanje slovenskega učitelja.

V našem listu smo glede osnovnega šolstva že ponovno zavzeli povsem jasno stališče: kot Slovincem nam gre nesporna pravica do šolanja naših otrok v slovenskih ljudskih šolah. Naglasili smo tudi, da ne moremo biti zadovoljni samo z delnim poukom v slovenščini, marveč hočemo v šole več: hočemo našega narodnega duha, ki se izraža v naših lastnih kulturnih osobinah, v naši tradiciji in v vsem drugem, kar nam daje značaj Slovencev. Jezik je le del našega narodnega bistva, ki mora hitro umreti, če ni globoko zakoreninjen v narodni zavesti.

Kaj je narodna zavest? Je notranji občutek, da pripadam tej in ter narodni življenjsko-kulturni skupnosti. Ta občutek se razraste v prepričanje, ako ima za to dovolj pogojev. Možno je pa tudi, da sčasoma opeša in shira, zlasti če ga kdo umetno zatira. Možno in še posebno nevarno je, če se zatiralec poslužuje celo slovenskega jezika.

Vzemimo konkreten zgled! Učitelj ali učiteljica v dvojezični šoli poučuje slovenskega otroka deloma v slovenščini. Na zunaj je predpisu ustrezno. Toda če z omalovaževanjem govori o naših možeh, naši zgodovini, izročilu, navadah — če obravnava slovensko ljudstvo na Koroškem kot »vindišarje«, ki so manj vredni kot drugi narod v deželi, potem je napravil pri slovenskem otroku več škode, kot če bi ves čas mirno poučeval v nemščini.

Ne trdimo, da se to kje dogaja; a tudi tega ne moremo trditi, da bi poskusil v tej smeri ne bili mogoči in verjetni. Navedli smo to kot primer, kako koroškim Slovincem ne more in tudi ne sme biti uvedba dvojezičnega pouka že tudi jamstvo, da se bodo njihovi otroci vzgajali v slovenskem duhu vsaj takrat, ko čujejo in govorijo v šoli v materinščini.

Tu igra na celi črti odločilno vlogo učitelj. Zdaj pa dovolite vprašanje: ali je verjetno, da bo nemški učitelj, četudi obvlada slovenščino, mogel pri slovenskih urah buditi v slovenskih otrocih zavest, da so Slovenci? Odgovor je čisto jaseen: to je neverjetno, če ne nemogoče.

Kaj tedaj? Izhod je samo eden in na prvi mah dokaj preprost: potrebuje mo učiteljev iz zavednih koroških slovenskih družin. Potrebujemo jih veliko. Kajti dvojezični pouk je predpisan na šolah. Med temi je precej takih šol, ki ležijo v skoraj strnjem slovenskem ozemlju. Na teh šolah bi bilo po pravici, če bi imelo tudi slovensko učiteljstvo večino. Na vseh ostalih dvojezičnih šolah pa bi naj bil povsod vsaj po en učitelj Slovenec. On bi na vseh predpisanih stopnjah poučeval vsaj slovenščino in pri tem uvajal otroke v duha naše kulture in v naše značilnosti. Nič ni hudega, če ta pouk poslušajo tudi nemški otroci. To otroke medsebojno zblizuje in vzbuja v njih razumevanje ter spoštovanje.

Potrebujemo torej učiteljev Slovencev — Korošcev, ki bodo tudi kot učitelji in učiteljice ostali Slovenci. Brez njih je slovenski življenjski zapisan neizogibnemu nadaljnjemu potujčevanju in končnemu propadu. To je neizpodbitno dejstvo.

In zaključek za slovenske ljudi na Koroškem? Mislimo vsi, kaj more vsak izmed nas napraviti, da se problem slovenskega učiteljstva v tej deželi začne nemudoma reševati. Zaprek je veliko. Ali to stvar moramo rešiti! Učiteljski poklic je za našo mladino poklic temeljnega pomena. Začnimo z delom za naš učiteljski naraščaj t a k o j, ker časi so resni in nam ni dana dolga doba v premislek!

Mi se bomo prihodnjič tega vprašanja še dotaknili s predlogi, kako se ga lotiti z gospodarske in z vzgojne strani.

OSEBNE IZKAZNICE

Po določilih odloka o osebnih izkaznicah mora imeti vsaka oseba, ki je stara več kakor štirinajst let, osebno izkaznico. Mnogo jih je, ki so vložili prošnje za osebne izkaznice preteklo leto in jih še niso dlužili. Te izkaznice so pripravljene in jih more vsak dvigniti na policiji v Celovcu, Pernhartgasse 8/I. Osebe, ki bi po tem pozivu ne imele osebne izkaznice, bodo kaznovane z denarno kaznijo do 1000 šil. ali z zaporom do enega meseca.

SOBODNA VPRASANJA: INDIJA

V časopisih skoraj vsak dan lahko čitamo članke, ki so posvečeni indijskemu vprašanju. Pišejo o novem podkralju, o Gandhiju, o muslimanski zvezi (ligi), Pandit Nehru-ju itd. Vsa svetovna javnost s pozornostjo zasleduje dogodke v Indiji in morda bi bilo dobro, da si malo boljše ogledamo to deželo, njeno preteklost in razvoj, kar bo gotovo vsakogar zanimalo, saj je bilo ime »Indija« za nas že v otroških letih povezano z nekim tajinstvenim, čarobnim in pravljicnim ozadjem.

Človeška plemena, ki so prvotno živel na evropski celini, so izumrla. V Indiji je drugače. Potomci indijskih praprebivalcev živijo še danes in način njihovega življenja se je v toku zadnjih tisočletij le malo spremenil. V Južni Indiji obdelujejo svoja polja na isti način kakor njihovi predniki 5000 ali 6000 let pred Kristusom. Kakor v davni preteklosti, tako tudi danes orjejo z lesenim plugom, katerega vlečejo voli.

Prvi tuji osvoboditelji so bili indo-germanska ljudstva, ki so prodrli v Indijo okoli leta 2000. pred Kristusom. Vpeljali so v deželo verski in socialni sistem, ki ga imenujemo hinduizem. V toku zgodovine se je pojavilo v Indiji še več drugih veroizpovedi, med njimi budizem, islam in krščanstvo, vendar pa se priznavata k hinduizmu več kakor dve tretjini celotnega prebivalstva.

Delitev prebivalstva v kaste (sloje) se je ohranila do danes in je prav tako stroga kakor pred tisočletji. Niti Gandhi ni imel uspeha s svojimi poizkusi, da olajša usodo takozvanim »nedotakljivim«, onim nesrečnejšim, katerih ne smatrajo niti za vredne, da bi pripadali najnižji kasti. Najvišja od štirih glavnih kast je kasta bramanov (svečenikov). Vsaka kasta je zopet po večkrat razcepljena. Človek se v kasti rodi in nikoli nihče ne more več iz nje izstopiti. Ako se kdo rodi kot braman, ostane svečenik in uživa vse predprave svoje kaste, neglede na to, ali je državni minister ali navaden voznik.

Hinduizem ne priznava niti enega samega boga, niti ene same zveličavne oblike češčenja. Na eni strani dovoljuje svojim preprostim pripadnikom, da častijo malike in živali (po vsej Indiji še danes častijo kravo kot sveto žival), na drugi strani po daje filozofski špekulaciji vso svobodo. V južni Indiji se poda kmet k zapleteni ceremoniji v tempelj, kjer poslika noge svojega božanstva z rdečo barvo. Kljub tej preprostosti pa ima mnogo smisla za pesniško lepoto in njegova čustvenost je polna nežnosti. Eno pa je skupno vsem hindujcem: fatalizem. Verujejo v preseljevanje duše in prerojenje. Človek se rodi pod srečno ali nesrečno zvezdo in če je bil vse življenje dober in kreposten, se lahko zgodi, da se bo prihodnjič rodil v višji kasti. Na sodni dan ali onostranstvo ne verujejo. Na podlagi tega fatalizma si lahko razložimo zadovoljstvo in duševni mir tudi najsiromašnejših hindujcev, kajti človeško

življenje je zanje le kratka pot skozi dolino solz. Morda izvira iz tega fatalizma in iz neomejenosti hinduizma, ki mu omogoča, da sprejema vase druge veroizpovedi, njegova tisočletna utrjenost. Vsa življenska področja v Indiji so prepojena s hinduizmom in ker sta vera in politika v Indiji neločljiva činitelja, postane vsaka socialna ali politična prenosna. takoj versko vprašanje. Še vedno se sprehajajo po vlemestu Kalkutti cele črede svetih krav, ki ovirajo promet in nihče si ne bi usodil, da bi jih pri tem motil. Kajti vsak tak poizkus bi razlalil čustva milijonov Indijcev.

Čprav je verski vpliv hinduizma na Indijce tako močan kakor popreje, so se njihove posesti razcepile v toku zaporednih vdorov mohamedancev, ki so začeli v 11. stoletju. Pri vsakem vdoru so mohamedanci prodrli globlje v Indijo, dokler ni bila končno vsa dežela pod velikim mogulom, ki si je izbral Delhi za prestolnico. Šele v 17. stoletju je prešla oblast mogulov na Angleže.

Poleg hindujcev, mohamedancev in Angležev, so igrala še mnoga druga plemena in ljudstva vlogo v tej ogromni deželi, med njimi Patanci, Parzi, Sikhi, Marathi itd. In vsako teh plemen ima svojo lastno vero in svoj način življenja, ki je isti, kakor pred 200 leti.

Indija je dežela nasprotij, — v svojih plemenih, veroizpovedih, jezikih (nič manj kot 222 različnih jezikov lahko naštejemo poleg neštevilnih narečij) in prav tako dežela nasprotij v razdeljevanju svojih bogastev. Tu so maharadžje, ki vzdržujejo na svojih dvorih razkošje srednjeveškega orienta in takoj nato nalezito na strahotno siromaštvo »nedotakljivih«. Isto velja za vzgojo Indijcev: le razmeroma malo jih zna čitati in pisati. Vendar pa najdemo poleg malega kmeta, ki pozna samo svoje preprosto orodje, izobraženega Indijca, ki je študiral na evropski univerzi. To je torej ozadje, pred katerim se odigrava življenje v Indiji. Kakšen vpliv je izvajala Anglija na to ogromno deželo?

Prvi stiki med Anglijo in Indijo so se začeli leta 1600. Takrat je 67-letna angleška kraljica Elizabeta priznala nekaterim londonskim trgovcem izključno pravico, da trgujejo z vzhodom. To je privedlo do ustanovitve Vzhodnoindijske družbe, ki je imela najprej svoje podružnice v Vzhodni Indiji, ob bengalski obali in pozneje tudi na drugi strani Indije, v Bombayu.

Bombay je prinesla Karlu II. njegova portugalska soproga takorekoč kot doto v hišo. Ker pa je bil stalno v denarnih stiskah, je odstopil mesto s pristaniščem vred Vzhodnoindijski družbi proti letnemu plačilu gotove vsote funtov šterlingov.

Vzhodnoindijska družba je bila zaradi stratežično dobro izbrane lege svojih podružnic kmalu silnejša od portugalskih in nizozemskih konkurenčnih podjetij. Vendar pa so kmalu zavzeli Francozi mesto

Portugalcev in Nizozemcev in so se izkazali kot mnogo nevarnejši tekmeči.

Ko je prenehala obstojati država mogulov, se je dežela razcepila v številne kneževine. Vsakokrat, če sta se pojavila dva kandidata za tak na novo ustanovljen prestol, so Angleži podpirali enega, a Francozi drugega. Tako sta skušali obe velesili kolikor mogoče razširjati svoje vplivno področje.

Vzhodnoindijska družba se je prvotno zanimala samo za trgovanje in njeni zastopniki ter vojniki v Indiji so imeli nalogo, da se ne vmešavajo v indijsko politiko, dokler ni nesmiselna maščevalnost nekega kneza prisilila vojake, da so posegli vmes.

Nek član knezove družine je namreč padel v nemilost in zbežal v Kalkuto. Knez pa ga je zasledoval s svojimi vojaki, zavzel mesto, ga izropal in vrgel 146 Evropejcev v majhno jetniško celico. Bilo je to v juniju, torej v času, ko je v Bengaliji strahovito vroče in naslednje jutro je bilo od 146 ujetnikov 123 mrtvih.

Ta dogodek je zbudil mnogo pozornosti. Vzhodnoindijska družba je poslala nekega uradnika, Clive-a, v Kalkuto, da zopet vzpostavi mir in red. Zavzel je Kalkuto, prodril na severu v Bengalijo in je pri Plassey-u premagal 50.000 mož močno knezovo armado. Njegove čete so bile sestavljene iz 900 Evropejcev in 2000 Indijcev. S tem je bil položen temelj za britanski položaj v Indiji.

Bengalija je bila sedaj vsa pod nadzorstvom Vzhodnoindijske družbe. To je bila odločilna pridobitev Angležev napram Francozom, ki so se potem po sedemletni vojni popolnoma umaknili iz Indije, razen nekaj majhnih naselbin. Ta pridobitev pa je pomenila tudi, da se je Vzhodnoindijska družba še bolj zapletla v indijsko politiko. Nemir in zmešnjava v deželah, ki so mejile na angleške naselbine, so prisilili družbo, da je posegla vmes in končno je prišel generalni guverner Indije, Lord Mornington, do prepričanja, da bi bila vzpostavitev angleške oblasti nad vso Indijo od večje koristi kakor pa posamezne akcije pomirjevanja. Z uresničenjem tega načrta je začel leta 1798. Celo število pokrajin je prišlo pod britansko upravo. Domači vladarji so obdržali svoje pravice pod pogojem, da priznavajo oblast britanskega uradnika. Ropanje po cestah in tolovajstvo so strogo kaznovali. Ko je leta 1804. Lord Mornington zapustil Indijo, je bila dežela zedinjena in stala zopet pod eno samo oblastjo. Vendar pa jo je še vedno vladala Vzhodnoindijska družba in ne Velika Britanija. Morningtonovi nasledniki so imeli sedaj nalogo, da izgradijo in utrdijo to, kar je bil on ustvaril.

V Indiji so kmalu zatem uvedli sodstvo po angleškem vzorcu. Gradili so ceste in prekoje in osnovali poštno in brzojavno službo. Gotove barbarske običaje, kakor n. pr. sežiganje vdove po smrti njenega moža, so odpravili. Mnoge teh preosnov pa so našli na odpor. Mnogi Indijci so gledali napredno delo Angležev z nezaupanjem in mržnjo. Videli so v tem skrunitev svoje stare kulture in nastala je močna reakcija proti zapadu in zapadnim metodam. Samo majhne iskricke je bilo treba, da nastane iz nezadovoljstva, ki je tlelo pod površino,

plamteč upor. In tako je leta 1857 povzročil le malenkosten dogodek upor v Indiji.

Indijski upor je bil upor bengalske armade, ki so jo sestavljali domačini. Izbruhnili je nenadoma in nepričakovano, ko so bengalske čete zasumile, da so njihovi naboji namazani s krvavim lojem in svinjsko mastjo. Krave so svete živali, svinje pa so nečiste živali. Posledica tega so bili umori, ropi in plenjenja. Evropske moze, žene in otroke so strahovito mučili in ubijali. Bengalske čete niso poznale milosti in nikomur niso priznavašale.

Angleži in Indijci, ki so bili na strani Angležev so z vso ostrino zadržali upor in kaznovali voditelje upornikov. Vendar pa je indijski upor zapečatil usodo Vzhodnoindijske družbe.

V Angliji so prišli do prepričanja, da je vladanje nad ogromnim polotokom naloga, ki prekaša moči trgovske družbe. Tako je odstopila Vzhodnoindijska družba po dva in pol stoletjih svoje pravice in dolžnosti angleški kroni.

Generalni guverner je postal podkralj Indije in končno so 1. januarja 1877 oklicali kraljico Viktorijo za cesarico Indije.

Reforme, posebno na šolskem in zdravstvenem področju so sedaj hitro napredovale in so pozneje, ob koncu stoletja, privedle do indijskega nacionalizma in do ustanovitve narodne kongresne stranke. Po prvi svetovni vojni je dala britanska vlada Indijcem ustavo, ki jim je priznavala udeležbo pri vladanju njihove dežele. Obenem so jim obljubili za pozneje novo ustavo s še bolj razširjenimi polnomočji, za slučaj, če bodo v toku naslednjih desetih let dokazali, da so sposobni za samoupravo. Ali je Indija po teh desetih letih zrela za avtonomijo ali ne, bo odločil britanski parlament.

Proti zadržanju te pravice pa je kongresna stranka ugovarjala. Oporekla je britanskemu parlamentu pravico odločitve o indijski sposobnosti za samoupravo. Gandhi je pridigoval pasivni odpor in kljub celi vrsti londonskih konferenc okoli leta 1930. niso prišli do sporazuma. Položaj so otežkočala še nasprotja, ki vladajo v indijskem ljudstvu samem. Muslimani so odklonili sodelovanje v vladi, ki bi naj bila sestavljena po večini iz samih Indijcev.

Dne 20. februarja 1947 je naznanil britanski ministrski predsednik Attlee v Spodnji zbornici, da bo Velika Britanija odstopila svojo oblast v Indiji Indijcem najpozneje junija 1948. Kako se bo indijska državna oblika razvila, bo-li ostala Indija del britanskega imperija ali bo prekinila vse odnose z Anglijo, da-li bo nastala ena sama država Indijcev ali posamezne indijske in muslimanske države, — vse to nam bo pokazala šele bodočnost. Izjava g. Attleeja pomeni, da je sedaj stvar indijskih strank, da dokažejo sposobnost za samoupravo. One naj same presodijo, če so dosegle potrebno zrelost. Anglija bo rada pomagala, ako je njena pomoč zaželena, vendar pa bo prepustila celotno politično oblast Indijcem.

Ravno 70 let je minulo, odkar so kraljico Viktorijo v Delhi-ju proglasili za cesarico Indije. Sedaj je šel eden njenih pravnukov, Lord Mountbatten, kot zadnji podkralj v Indijo, da tam likvidira britansko nadoblast in jo preda Indijcem.

Iz našega slovstva

8.

Vodnikove pesmi, ki so jih prinesle »Pisanice«, niso dale v njem slutiti posebnega talenta, le »Zadovoljni Kranjec« je s svojo prepričevalnostjo pokazal, da Vodnik ni običajni pisnik, temveč nekaj več. Snov za pesmi je Vodnik zajemal iz stvarne resničnosti, iz lastnega življenskega okolja in življenja svojega naroda (Dramilo mojih rojakov, Jeklenice, Plesar).

Razen izvirnega pesniškega dela je Vodnik tudi prevajal. Posebno ljub mu je bil grški pesnik Anakreon s svojimi pesmimi o prijateljstvu in brezskrbnem življenju. Poln prerođnega duha in v skladu s potrebami je priredil »Kuharske bukve« (1799), katerim je pridružil še knjigo »Babištvo«.

Kot že prej omenjeno, je pripravil obširen slovar, ki je bil nadaljevanje Kumerdejevega dela. V glavnem se je pri njem držal Japljevega jezika in domačega narečja. Dolenjske glasoslovne posebnosti je nadomeščal z gorenjskimi.

Vodnik ni le zaoral ledino slovenskemu koledarstvu in časnikarstvu, marveč tudi pravoslovni, zdravniški, slovničarski in celo kuharski slovenščini (izrazoslovju).

V.

ROMANTIKA

1819 — 1848.

Proti poučni, vzgojni usmerjenosti razsvetljenstva se je pojavilo novo kulturno gibanje — romantika. Romantika se razlikuje od razsvetljenstva v tem, da je zamenjala razum s čustvenostjo. Romantika je izredno razširila meje človeške čustvenosti. Imenujemo jo lahko umetnost hrepenenja po drugih, nekdanjih časih, krajih in ljudeh. Njen predhodnik je bil Nemec Herder, na čigar pobudo so pričeli tudi slovanski izobraženci razglabljati narodovo preteklost, zapisovati narodne pesmi in pripovedke, šege in običaje.

*

Slovenci smo se z romantiko zgodaj seznanili. V njem začetku stoji Jernej Kopitar (1780 — 1844).

Kot domač učitelj Zoisovega nečaka je imel dovolj prilike, da si je znanost nekoliko od bliže ogledal, izpolnil pa si je svoje znanje na Dunaju. Komaj tridesetleten je postal preglednik za slovenske in grške knjige, istočasno pa tudi uradnik v dvorni knjižnici. Tu je služboval do smrti. Dosegel je mesto prvega varuha in dvornega svetnika.

Kopitar se je že zgodaj seznanil z deli slovenskih protestantskih piscev in raznih nemških romantikov, predvsem pa so nanj vplivala dela prvega češkega slovničarja Dobrovskega. Ob njegovem delu se je tudi Kopitar navdušil za slovstveno delo in je že leta 1808. izdal svoje prvo znanstveno delo »Gramatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark«. Cilj Kopitarjeve slovnice je bil znanstven. Za osnovo svojega dela je vzel živo ljudsko govorico in zgodovinski razvoj jezika. Zavzemal se je za načelo, po katerem naj odgovarja vsakemu glasu posebna črka in sicer brez kakršnih koli naglasnih znamenj.

Kopitar je vse svoje življenje posvetil znanosti. V slavistiki svojega časa je imel odločilno besedo na Slovenskem in si je na tem področju pridobil mnogo zaslug.

Kopitar se ni ukvarjal samo s sodobnimi slavističnimi vprašanji. Zanimal ga je v prvi vrsti razvoj staroslovenskega jezika. Na osnovi svojih študij in dognanj je izdal znamenito knjigo »Glagolita Glozianus« (1836). V tej knjigi je prvi izdal brižinske spomenike z latinskimi prevodom in razlago.

Velikega pomena je Kopitarjeva delavnost za srbsko književnost, saj se je pod njegovim vplivom razvil prvi srbski romantik, izdajatelj srbskih narodnih pesmi in slovničar Vuk Karadžić.

Kot znanstvenik je imel Kopitar svoja posebna nazoranja o pesništvi. Zelo pri srcu mu je bil Vodnik, Prešerna pa ni mogel in mu je večkrat delal težave.

*

V deželah, ki so bile štiri leta spojene v Iliriji, si je slovenščina utrla pot v ljudske in srednje šole. Ker si je hotela Avstrija zagotoviti vsaj naklonjenost ostalih

Slovencev, je vlada ustanovila leta 1811. stolico za slovenski jezik na filozofski fakulteti v Gradcu. Prvi je tu poučeval slovenščino Janez Nepomuk Primic (1785 — 1823), doma iz Zaloga pri Šmarju (Dolenjsko). Ze pred to službo je zbiral navdušene slovenske dijake v dijaškem društvu »Societas slovenica«. Dijaki so zbiral narodne pesmi in pripravili izdajo slovarja. Primic je sestavil tudi prvo slovensko čitanko »Nemško slovenska branja« (1813), v kateri je izšlo tudi več izvirnih Vodnikovih in Jarnikovih pesmi.

*

Gutsmanovo prerođno delo na Koroškem je nadaljeval pesnik in jezikoslovec Urban Jarnik, doma s Potoka v Ziljski dolini (1784 — 1844); umrl je 11. junija 1844 kot župnik v Blatogradu na Koroškem.

Kot sin premožnih staršev je imel možnost obiska gimnazije in liceja v Celovcu. Nato je stopil v bogoslovje in je kot kaplan služboval v Čajničah, Podkarnosu in stolni župniji v Celovcu.

Jarnik je bil pesnik, delavec za versko, gospodarsko in umsko izobrazbo ljudstva. Pri vsem njegovem delu mu je bila pred oči ideja narodnega prebujenja, ki si jo je postavil kot življensko geslo že v svoji prvi pesmi »Na Slovence«:

»Zarja lepa se razliva čez slovenji Korotan,
zbuja dremanje častliva, oznanuje svetli dan.
Slava bode spet slovela, ki Slovincem da ime,
po deželah se raznela, perdobila češčenje!«

Kal narodne zavednosti sta mu vcepila učitelj Ahacel in Grundtner. Odločilno so vplivala nanj tudi dela Vodnika in Kopitarja. Bil je navdušen Slovan. Najbolj se je navduševal za Čeha in Poljake.

Svoje slovstveno delo je pričel s pesnikovanjem. Pesmi je pisal v glavnem pred letom 1811. Njegove pesmi so deloma še poučne v smislu razsvetljenstva, v poslednjih pa se že javlja narodna zavest in domoljublje (»Zilja«, »Na mojo domovino«). Njegove pesmi so vsebinsko prikupne, po obliki in jeziku preproste, vendar nimajo trajne vrednosti. Nekaterim svojim pesmim je zložil tudi napave.

(Dalje prihodnjič.)

Pisana poljana

O ptičici, ki je morilca preganjala

V samotni bajti kraj gozda je živel drvar. Živel je, kakor živi večina ljudi: ne krađejo, ne ubijajo, ne požigajo sosedom hiš, pa mislijo, da žive prav pošteno in morajo imeti z njimi veselje Bog in ljudje.

Prišla pa je na moža skušnjava. In ta je razodela in pokazala, kaj je v možu, kaj je vredno njegovo srce, koliko tehta njegova poštenost.

Prišla pa je skušnjava tako :

Sedel je nekdo po vročem dnevu v gostilnici ob cesti nedaleč od gozda, v katerem je čez dan drvaril. Kar je prišel po cesti popoten človek in tudi zavil v krčmo. Bil je že prileten mož, suh in slaboten. Iz pogovora, ki se je razvil med tujcem in krčmarjem, je drvar izvedel, da gre neznanec na sejem v mesto, kjer namerava kupiti jarem volov, ker je svoje pred nekaj dnevi prodal, prav dobro prodal, Bogu bodi hvala.

»Mož mora imeti od sile denarja s seboj,« je tedaj nekaj nenadoma zašepetalo drvarju. Drvar ni bil sicer mož denarja lačen, a zdaj ga je nekako čudno pogrelo: »Ko bi imel njegov denar, ne bi mi trebalo dan na dan tako težko delati.«

Kar zašumelo mu je v glavi. Naročil je še vina, misleč, da ga bo to umirilo. Pa ga je le huje razburilo, tako da se je nekoliko opotekal, ko je vstal, vzel iz kota sekuro ter se poslovil od gostilničarja.

Tisto pa, ki mu je poprej pošepetalo o denarju, je šlo z njim in mu je govorilo: »Skozi gozd mora tujec v mesto. Počakaj ga, morda dobiš njegov denar.«

Tako ves omamljen je bil drvar po teh besedah in po obilno zavzitem vinu, da je res sedel za grm ob cesti, krepkeje oprijel sekuro in čakal.

Sonce je zašlo, večerni mir je legal na gozd, prvi mrak je pletel mehko, temotno kopreno čez svet, ko je zagledal drvar, venomer nemirno, a pozorno oprežujoč po cesti, tujca, naglo prihajajočega po cesti.

V glavi mu je zašumelo še huje, krepkeje je oprijel sekuro. Ko je prišel potnik do grma, je planil drvar na cesto in zamahnil s sekuro, da sam ni prav vedel kdaj in kako. Tujec je bolestno jeknil, se zrušil v prah in se ni več ganil.

Drvar mu je vzel iz žepa mošnjo, preiskal ga še po telesu in res našel na prsih platneno vrečico, na trakovih čez vrat obešeno, z lepimi bankovci napolnjeno.

Razveselili se je hotel drvar obilnega denarja, kar je začel ob njem droben glasek: »Ubil si ga! Ubil si ga!«

Presenečen se je drvar ogledal. In je videl drobno ptičico, na veji nad njim sedečo. Zalostno in očitajoče ga je gledala z bistrimi očmi, podrhtevala s peruti kakor v velikem nemiru in venomer vsa plašna ponavljala: »Ubil si ga! Ubil si ga!«

»Ššt!« jo je plašil drvar. Zletela je res za vejico višje, a tam sedla in spet bolestno čivkala: »Ubil si ga! Ubil si ga!«

»Neumna živalca!« se je razsrdil drvar, pobral kamen in ga vrgel proti ptički. Zletela je globlje med vejevje, a tudi od tam venomer klicala: »Ubil si ga! Ubil si ga!«

»O ti mrcina!« je klet drvar vznemirjen in razljučen. »Kriči, kolikor hočeš. Briga me!«

A dasi se je z besedo junaško postavljaj, mu je bilo pri srcu zelo tesno. Najrajši bi zbežal. A si je rekel: »Mrtveca moram na vsak način spraviti v stran.«

Zavlekel ga je globlje v šumo in ga skril pod vejevje, ki je bilo tamkaj nagromadeno od nedavno podrte buke.

Legel je nedaleč proč na mah in čakal, da bi se povsem stemnilo. »V noči ga ponese do reke za gozdom in ga vržem v vodo.«

A komaj se je stegnil po mahu, čuj iz vejevja: »Ubil si ga! Ubil si ga!«

»O ti kanacija,« se je srdil drvar, »ali ne boš šla spat? Saj je skoraj že noč.«

Toda ptici se ni prav nič mudilo spat. Čim tiše in pokojnejše je postajalo po gozdu, tem glasneje se je z vej nad drvarjem razlegal glas čudne ptičice: »Ubil si ga! Ubil si ga!«

»Najboljše bi bilo, če bi šel domov in legel v postelj. A tukaj mrtveca ne smem pustiti. Izdalo bi me to.«

Bridko se je kesal svojega zločina. »Kako sem le mogel storiti to?« se je vpraševal obupan in se grabil za vročo glavo.

»Pol življenja bi dal, če mogel ubožčka spet obuditi.«

A storjeno je bilo storjeno.

Ko se je povsem stemnilo, si je naložil mrliča na rame ter ga nesel skozi gozd proti reki. Lahak resnično ni bil. Pot je lil drvarju po čelu, tako ga je nosil. A še huje težave mu je delal neprestani klic, ki je šel za njim skozi gozd: »Ubil si ga! Ubil si ga!«

V žepu pa ga je pekel in žgal denar, kakor bi imel žareče oglje v žepu in ne hladnih papirnatih bankovcev. In tako ta

žak je bil denar v žepu kakor mrlič na rami.

»Kako me je vendar preslepil ta denar?« je s strahom in trepetom premišljeval drvar. »In kaj naj počnem z njim? Saj še kupiti ne bom ničesar smel, da se ne izdam. Vrnem možu denar.«

In res mu je potisnil mošnjiček nazaj v žep, vrečico z bankovci mu je obesil spet okoli vratu ter jo skril pod obleko na prsih. Potem je vrgel mrtveca v vodo in zbežal domov. Zaklenil je duri in še zapahnil, zaprl okna ter ves spehan in zdelan legel na trdo postelj.

Spal je malo in nemirno. Ko se je o prvem svitu zbudil iz divjih sanj, je zaslišal skozi okno jasen glas ptičke: »Ubil si ga! Ubil si ga!«

Vroče je postalo drvarju.

»Res preneumno, da me je videla ta pušta stvarca, ko sem... Pa me bo zdaj res vsepovsodi preganjala?«

V resnici ga je preganjala vsepovsodi; nikjer in nikoli ni imel miru pred njo.

Svetna pravica je pač preiskovala, kaj in kako bi bilo s smrtjo kmetovo. Ker ga je voda vrgla na prod šele čez štirinajst dni, se zločin ni dal tako natančno doguati. Mogoče bi tudi bilo, da je nekoliko preveč pil in je v temi in poti nevajen sam zašel v vodo, zlasti ker oropan ni bil.

Gospodka je zaslišala gostilničarja, kjer je tujec pod večer pred smrtjo pil. Ker je ta izpovedal, da je bil s tujcem v krčmi tudi drvar, so povabili tudi tega. A delal se je tako neumnega in preprostega, da je sodnika povsem prepričal o svoji nedolž-

nosti. Le en hip se je sodnik silno začudil in podvomil o nedolžnosti moževi. Na okno preiskovalne sobe je sedla drobna ptičica, dva trikrat kratko zapela, in sodnik je videl, kako se je drvar okrenil preplašen proti oknu in prebledel. A učeni gospod, sam pravičen in brez zločina na vesti, ni razumel glasu ptičke: »Ubil si ga! Ubil si ga!« Drvar se je izgovarjal, da mu je postalo slabo, ker je napravil že dolgo pot, pa še nič jedel ni.

Tako je človeška pravica izpustila drvarja kot nedolžnega; ni ga pa izpustila večna pravica, ni ga izpustila njena poslanka in maščevalka, drobna ptičica.

Bila mu je zapetami vsepovsodi: doma in na poti, pri delu in pri počitku, pri pitju in pri jedi. Zadnje besede, ki jih je slišal zvečer, predno je zadremal, so bile: »Ubil si ga! Ubil si ga!« Ptčica, na drevesu ob koči sedeča, jih je klicala v sobo. Prvi pozdrav zjutraj je bil: »Ubil si ga!« Drvar, ki je poprej po težkem dnevnem delu zaspal takoj, ko je legel, in je spal, je zdaj ležal pol noči brez spanja, pol noči je dremal v nekaki bolestni omotici. A še v to pol-dremanje mu je kar na lepem zazvenel očitajoči klic: »Ubil si ga! Ubil si ga!« Plašno je planil pokonci in poslušal, ali morda že gredo, da ga vklenejo, ga odženejo v ječo, ga obsodijo in obesijo. Kadar je šel na delo v gozd, mu je sledila ptičica od drevesa do drevesa z neprestanim očitanjem: »Ubil si ga! Ubil si ga!« Kadar je delal, žagal debele hlode, da je žaga pela, brnela in škripala, kadar je cepil drva, da je jek grmel po lesu, je glasneje, še razločneje zvenelo z bližjega drevesa: »Ubil si ga! Ubil si ga!« Če je ves obupan šel v gostilnico, je že sedela zunaj na drevesu pred oknom, na oknu samem, ptičica. Namesto: »Bog ti blagoslovi vsako kapljico!« je klicala venomer: »Ubil si ga! Ubil si ga!« Pil je nekdo do popolne pijanosti, da je ne bi slišal. A tedaj je krčmarju izblebetal, da ga zasleduje in preganja neka vražja ptica

IVAN CANKAR:

SKODELICA KAVE

Velikokrat v svojem življenju sem storil krivico človeku, ki sem ga ljubil. Tak krivica je kakor greh zoper svetega Duha: ne na tem ne na onem svetu ni odpuščena. Neizbrisljiva je, nepozabljiva. Včasih počiva dolga leta, kakor da je bila ugasnila v srcu, izgubila se, utopila v nemirnem življenju. Nenadoma, sredi vesele ure, ali pa ponoči, ko se prestrašen vzdramiš iz hudih sanj, padé v dušo težak spomin, zaboli in zapeče s toliko silo, kakor da je bil greh šele v tistem trenutku storjen. Vsak drug spomin je lahko zabrisati s kesanjem in z blago mislijo, tega ni mogoče zabrisati. Črn madež je na srcu in ostane vekomaj.

Rad bi človek lagal sam sebi v dušo: »Saj ni bilo tako! Le tvoja nemirna misel je iz prosojne sence napravila noč! Malenkost je bila, vsakdanjost, kakor se jih sto in tisoč vrši od jutra do večera!«

Tolažba je zlagana; in človek občuti sam in z grenkobo, da je zlagana. Greh je greh, če je storjen enkrat ali tisočkrat, če je vsakdanji ali nepoznan. Srce ni kazenski zakonik, da bi razločevalo med pregreškom in hudodelstvom, med ubojem in umorom. Srce ve, da »zavratnež ubija s pogledom, z mečem junak«, in rajše bi dalo odvezo meču nego pogledu. Tudi ni srce katekizem, da bi razločevalo med malimi in naglavnimi grehi, da bi razločevalo med njimi po besedi in zunanjih znamenjih. Srce je pravičen in nezmotljiv sodnik. Sodi in obsodi grešnika po skriti, komaj zavedni kretnji, po hipnem pogledu, ki ga nihče ni opazil, po neizgovorjeni, komaj na čelu zapisani misli; celo po koraku, po trkanju na duri, po srebanju čaja. Le malo grehov je napisanih v katekizmu in še tisti niso poglavitni. Če bi bilo srce izpovednik — dolga in strašna bi bila izpoved!

Odpustljiv je greh, ki ga je mogoče povedati z besedo, izbrisati ga s pokoro. Težak in pretežak, do zadnje ure krvaveč je greh, ki je ostal samo v srcu kakor spomin brez besede in brez oblike. Le sam sebi ga človek izpoveduje, kadar strmi v noč in mu je odeja na prsih težja od kamena.

»Ne, kradel nisem, ne ubijal, ne prešuštvoval; čista je moja duša!«

Lažnivec! Ali nisi lupil jabolka, ko si šel mimo lačnega ter si ga pogledal brez sramu!

Hujše je bilo, nego da si kradel, ubijal in prešuštvoval! Pravični sodnik, srce, bo rajše odpustilo ubijalcu, ki je gredoč pod vislice pobožal jokajočega, nego tebi čiste-mu! Zakaj srce ne pozna malenkosti in tudi ne paragrafov...

Pred petnajstimi leti sem prišel domov in sem ostal doma tri tedne. Ves tisti čas sem bil potr in zlovoljen. Stanovanje smo imeli pusto; v nas vseh je bilo, zdi se mi, nekaj težkega, odurnega, kakor vlažna senca.

Prve noči sem spal v izbi; včasih sem se ponoči vzbudil, pa sem videl v temi, da je bila mati vstala iz postelje in da je sedela za mizo. Čisto mirno, kakor da bi spala;

dlani je tiščala k čelu, njen beli obraz se je svetil, tudi če je bilo okno zagnjeno in ni bilo zunaj ne lune, ne zvezd. Poslušal sem natančno in sem razločil, da to ni sopenje spečega, temveč mukoma zatajevano ihtenje. Odel sem se preko glave; ali skozi odejo in tudi še v sanjah sem slišal njeno ihtenje.

Preselil sem se pod streho, v seno. V ta svoj dom sem plezal po strmih, polomljenih stopnicah, lestvi podobnih. Postlal sem si v senu, pred vrata na klanec pa sem si postavil mizo. Razgled moj je bil siv, razglodan zid. V zli volji, v potrtosti in črnih skrbeh sem pisal takrat svoje prve zaljubljene zgodbe. Siloma sem vodil svoje misli na bele ceste, na cvetoče travnike in dišeča polja, da bi ne videl sebe in svojega življenja.

Nekoč sem si zaželel črne kave. Ne vem, kako mi je prišlo na misel; zaželel sem si je. Morda le zategadelj, ker sem vedel, da niti kruha ni doma, kaj šele kave. Človek je v sami razmišljenosti hudoben in neusmiljen. Mati me je pogledala z velikim, plahim pogledom in ni odgovorila. Pust in zlovoljen, brez besede in pozdrava sem se vrnil pod streho, da bi pisal, kako sta se ljubila Milan in Breda in kako sta bila obadva plemenita, srečna in vesela.

»Roko v roki, obadva mlada, od jutranjega sonca obžarjena, v rosi umita...«

Začul sem tihe korake na stopnicah. Prišla je mati; stopala je počasi in varno, v roki je nesla skodelico kave. Zdaj se spominjam, da nikoli ni bila tako lepa kakor v tistem trenutku. Skozi vrata je sijal poševen pramen opoldanskega sonca, naravnost mater v oči; večje so bile in čistejše, vsa nebeška luč je odsevala iz njih, vsa nebeška blagost in ljubezen. Ustnice so se smehljale kakor otroku, ki prinaša vesel dar.

Jaz pa sem se ozrl in sem rekel z globokim glasom:

»Pustite me na miru!... Ne maram zdaj!«

Ni še bila vrhu stopnic; videl sem jo samo do pasu. Ko je slišala moje besede, se ni genila; le roka, ki je držala skodelico, se je tresla. Gledala me je prestrašena, luč v očeh je umirala.

Od sramu mi je stopila kri v lica, stopil sem ji naproti s hitrim korakom.

»Dajte, mati!«

Prepozno je bilo; luči ni bilo več v nje-ne oči, smehljaja ne več na njene ustnice. Popil sem kavo pa sem se tolažil:

»Zvečer ji porečem tisto besedo, tisto ljubezen, za katero sem ogoljufal njeno ljubezen...«

Nisem ji rekel ne zvečer, ne drugi dan, ne ob slovesu...

Tri ali štiri leta kasneje mi je v tujini tuja ženska prinesla kavo v izbo. Takrat me je izpreletelo, zaskrbelo me v srcu tako močno, da bi bil vzviknil od bolečine. Zakaj srce je pravičen sodnik in ne pozna malenkosti...

ter mu ne da miru ne ponoči, ne podnevi. Krčmar je napel ušesa, pozoren je postal; lokavo je začel izpraševati drvarja, vleči iz njega skrivnost, v najglobljo globočino srca zakopano, tako da se drvar celo v težki pijanosti ustrašil in se v hipu skoraj docela iztreznil. Od tedaj ni več upal piti čez mero. Še če je šel v cerkev, kar pa se je pripetilo zdaj le bolj poredkoma, mu je sledila ptičica. Na cerkveno okno je sedla in mu med pridigo in službo božjo klicala, kaj klicala, kričala dol v cerkev: »Ubil si ga! Ubil si ga!«

Drvar je preganjal neumorno zasledovalko in znaniteljico njegovega zločina z vso silo, z vsem srdom razdvojenega in obupanega srca. Kamenja je zlučal za njo na cente, zastonj. Zanke ji je nastavljal, zastonj. Celo puško si je izposodil, češ, da mu lisica kokoši odnaša in jo bo s strelom splasil. A je streljal le za ptičko, zastonj. Nikoli je ni pogodil kak strel.

Tako je drvar polagoma omagal v boju z drobno ptičico, povsem skoraj obupal. V dobrem letu so mu poprej vranječrni lasje postali beli ko sneg. Oči, poprej mirne in zadovoljne, so zdaj izbegavale vsakomur, vsakogar se bale. Sključil se mu je hrbet pod težkim bremenom in roke, ki niso nič drhte, ko je zamahnil po človeku, da bi mu vzel najdragocenejši dar: božji, življenje, so se mu tresle, da skoraj delati ni več mogel.

Pa si je obupani mož rekel: »Saj je to življenje huješe ko smrt. Ne morem več tako živeti, ne več poslušati te neznosne ptice, ne več nositi te butare na srcu. V mesto pojdem, na pravico, in razodenem svoj greh.«

A še se je dolgo bojeval sam s seboj, dolgo omahoval. A ko mu je ptičica klicala vse dni in noči, brez prestanka mu očitala greh, da ni mogel podnevi več delati, ne ponoči zatisniti oči od mraka do zore, ni mogel več strpeti.

Vstal je nekega jutra, se pokrižal, pomolil, se lepo umil, oblekel si prazniško obleko in odšel na teč v mesto.

Prišel je v mesto, povprašal po gospodu sodniku. Po povpraševanju sem in tja je res prišel pred pravega. Globoko se mu je poklonil, ponižno mu rekel:

»Naj nikar ne zamerijo, gospod sodnik, nekaj važnega bi jim rad povedal.«

»Povej!«

Pa je začel in je pripovedoval, kako ga je zmotil satan, ki mu je zbudil v srcu pohlep po denarju, da je umoril ljudskega človeka sredi poti. Nihče ga ni videl, edino drobna ptičica. In kako mu je ta ptičica sledila na vseh njegovih potih ter mu neprestano očitala njegov greh. Očitala mu tako dolgo, da je ne more več poslušati, ne nositi skrivnega zločina na svoji duši. Pa je prišel, da bi se obtožil in prosil, naj ga sodijo po pravici in po zasluženju.

Star gospod je bil sodnik, mnogo izkušen v življenju. Pozorno je poslušal izpoved možev, še genil se ni, da ga ne bi zmotil in zmedel.

Ko je drvar nehal, je sodnik nekaj časa molčal, zamišljeno gladil sivo brado, motreč morilca, a ne strogo in sovražno, ampak sočutno in usmiljeno. Čez čas je počasi izpregovoril:

»Ali veš, kdo je bila ta ptičica? Tvoja vest. A hvaležen bodi nji in Gospodu Bogu, da te je privedla sem, da plašaš svoj dolg tudi posvetni pravici in ne umreš, z zamolčanim zločinom obtežen.«

Tedaj je drvar sklenil roki, pogledal na križ na mizi in dejal vdano in hvaležno: »Bodi ga Bog zahvaljen!« K. Meško

Limbarski:

Kaznovani zajec

(Resnična dogodbica)

Gladež iz Zapotja je bil navihanec, da mu ni bilo enakega daleč naokoli. Resno delo mu ni dišalo, ugajal pa mu je lov na divjačino, ki je bil takrat strogo prepovedan.

Nekoč v jeseni je nastavlil zajcu na vrtu blizu hiše, kamor je nametal zelna-to perje. Čim je opazil skozi okno, da je zajec običal v zanki, je hitel na dotično mesto. Prav ko ga je hotel »osvoboditi«, pa je zagledal orožnika, ki se je pojavil kakor prikazen v njegovi bližini.

Spočetka se je nekoliko ustrašil, brž pa se je opogumil in pričel »reševalno« delo. Prijel je zajca za ušesa, pobral na tleh šibo ter ga začel obdelovati po zadnjem delu telesa. »Čakaj, mrcina, jaz ti bom že pokazal!« je govoril nalašč prav glasno.

»Ne boš mi kradel zelja in glodal drevja!« — Ko ga je pošteno namlatil, tedaj ga je izpustil in zajec je ubežal proti gozdu.

Orožnik se je smejal in obžadoval natihem njegovo iznajdljivost. »Očka, ga je potem nagovoril, »kaj bi bili pa napravili z zajcem, ako bi mene ne bilo zraven?«

»Še bolj bi ga bil naklestil, mu je odgovoril, »ker bi se mi ne bilo treba bati, da bi me kdo naznanil zaradi trpinčenja živali.«

»Verjamem«, je rekel orožnik. »Tako bi ga bili namahal, da bi se ne bil obrnil prej, kakor v loncu na ognjišču...«

Jurjevanje

Osrednji in poglaviti pomladanski svetnik je sv. Jurij. O njem pravijo v Rožu, da »je bul k' vse ti drug«. Pravijo tudi: »Na Šentjurjov Bog zemlo žegna«. Zime je na njegov dan zares konec, kajti »sv. Jur žene babe skoz dur« in prinaša kmetu, zlasti pa pastirju pravo, čisto pomlad.

V Beli Krajini, po vzhodnem Štajerskem, Koroškem in deloma v Prekmurju je sv. Jurij kot varuh živine predvsem znan kot pastirski praznik, na katerega ženejo živino prvič na pašo. Sv. Jurij torej odpre živini hleve. Belokrajinska gospodinja je po starem gnala ta dan krave skozi vso vas sama na pašo, da bi zavistna soseda kravam ne urekla. Ko ženejo živino s paše domov, jo opletejo z venci iz vrbovja ali z raznim drugim svežim vejčjem in cvetjem. Na Jurjevo imajo čarovnice veliko moč ter rade škodujejo živini, ki jo spuste ta dan prvič na pašo. Na Štajerskem so gospodinjje pred desetletji na Jurjevo navsezgodaj trobile v rogove ter tako odganjale coprnice, da niso mogle kravam nič zlega storiti. Na Murskem polju in drugod po Vzhodnem Štajerskem pastirji zvečer pred Jurjevim pokajo z biči ter s tem podo čarovnice od hlevov. Preden Belokranjci zarana ženejo živino na pašo, streljajo na vse štiri strani neba, da »vuk blaga ne ujé!«. Nadalje obvarujejo na Jurjevo živino in polja čarovnic z raznim zelenjem in trnjevkami, v prvi vrsti s hrastovimi in šipkovimi vejami, ki jih devajo v pšenico, v okna, na hišna in hlevna vrata ter na lese. V okolici Ormoža dajo kravam pred jutranjim pokladanjem mlado gozdno travo v jasli, da bi imele več mleka. Na Bledu na Gorenjskem pa so v starih časih ob sv. Juriju dajali živini vodohudnovne glavice, da bi jo obvarovali čarovnic. Na Štajerskem dajo kravam blagoslovljene soli in kruha, jih kadijo z blagoslovljenim kadilom, okrog pa kropijo z blagoslovljeno vodo.

Mnogo manj je znan pri nas jurjevski kres, ki velja za predhodnika pravega polnetnega ivanjskega kresa. Na Štajerskem so kurili na Jurjevo kres še v drugi polovici 19. stoletja ter mu pripisovali veliko moč. Novejša poročila tega kresa ne omenjajo več. Po tem sklepamo, da so ga pozneje bržkone opustili. V Beli Krajini zažigajo jurjevski kres pastirji-jurjaši po jurjevanju, použivajo pri njem darove ter skačejo preko ognja, da jih ne bi zima. Tudi na Koroškem v okolici Beljaka in Celovca kurijo kres zvečer pred sv. Jurijem pastirji-jurjaši. Preden gredo jurjevat, plešejo okrog ognja ter valijo po hribu navzdol lesene goreče plošče.

Kakor je iz pravkar omenjenih jurjevsko-kresnih običajev razvidno, nas jurjev-

ski kres uvaža v drug običaj, ki je pri nas na Jurjevo v navadi in ki se na kratko imenuje jurjevanje. Jurjevati se pravi voditi zelenega Jurija od hiše do hiše po vasi, prepevati posebne jurjevske pesmi ter pobirati razne darove. Jurjevski obhodi z zelenim Jurijem na čelu so v prvi vrsti doma po Koroškem, Štajerskem in v Beli Krajini, brez zelenega Jurija pa hodi jo pastirji nabirat, darov tudi še drugod, na primer na Dolenjskem. K temu moramo seveda pripomniti, da obhodi zelenega Jurija v zadnjem času močno ginevajo in da so jih marsikje že pred mnogimi leti popolnoma opustili.

Na jugozapadnem Koroškem sega jurjevanje do St. Jakoba, na zapadnem pa do Podklostra. Matija Majar-Ziljski je leta 1848 zapisal, da »ta navada je v Rožku, na Pečnici, v Ločah, na Brnicah, v Podlipi, v Sent Ili in v Lipi«. Pri Vrbskem jezeru in v okolici Beljaka onstran Drave pravijo pastirji, da gredo šentjurja jagat (v narečju: jahat). Majar-Ziljski je koroškega šentjurja opisal takole: »Zvečer pred šentjurjem se zberejo dečki zmrakoma zvonaj vesi s kravjimi zvonci, drugi s kozjimi rogovi in tako žvenketaje in trobentaje letijo pred vrata prve hiše. Eden izmed njih je s slamo ovit, imenujejo ga sv. šent. Jurja. Vsi vkup potle pred hišnimi vrati stoječi glasno govore in zapoje. V beljaški okolici (na Brnci in drugod) hodijo na večer pred sv. Jurijem pastirji s kravjimi zvonci v mraku od hiše do hiše, eden izmed njih pa na vsakem pragu vošči ljudem, za kar dobe od gospodinjje jajce in zabele (zaseke). Za darove se zahvalijo. Tam pa, kjer nič ne dobijo, kar se jako redkokdaj zgodi, brene vsak z nogo v hišna vrata in želi vse najhujše hiši.

V Laškem in okolici Celja na Spodnjem Štajerskem so še proti koncu 19. stoletja sprevaljali zelenega Jurija, vsega od glave do peti odetega v bukovno zelenje, od hiše do hiše, trobili na pastirске rogove, zvonili s kravjimi zvonci, bobnali, pobirali jajca in maslo ter vsaki hiši voščili vso srečo v gospodinjstvu in gospodarstvu. Na Vzhodnem Štajerskem so pred leti vodili zelenega Jurija v Ščavniški dolini ter zlasti na Dravskem polju v Markovcih, kjer so fantu, povitemu v zelenje in z rdečo zastavo na glavi, dejali »Jurač«. Nadalje se je na vzhodnem Štajerskem običaj zelenega Jurija ohranil v Halozah, kjer na Jurjevo popoldne navežejo »Jureka« z bukovnim listjem ali z bršljanom, opasajo z vrbovo skorjo ter gonijo od hiše do hiše. Pri tem piska kak fant na pastirsko žvegljo.

V Beli Krajini je jurjevanje udomačeno po nekaterih vaseh črnomeljskega in met-

liškega okraja zlasti v okolici Vinice, Starega trga in Preloke. Iz starejših in novejših poročil, ki opisujejo jurjevanje v Vinici in v Gribljah, povzemamo, da gre na Jurjevo zjutraj navadno kakih pet pastirjev Jurja vodit. Enega izmed njih ovijejo od glave do peti z zelenim brezovim kitjem, na glavo mu denejo lepe, vsaj za ped dolge zelene trave, ali nanjo povežejo kapo, spleteno iz zelenja in pripno rdečo svatovsko rožo. Vsega prevežejo s trtjem, opasajo ga z zvito trto, za opasnico privežejo drugo, za katero ga eden ali dva jurjaša vodita, zakaj Jurij ne vidi ničesar, ker je ves obložen s kitjem. Ta dva, ki Jurja vodita, imata v roki zelene veje, četrti je piškar, ki svira na piščal, peti pa trobi na jelšev ali kostanjev tul ali trobento ter obenem nabira v košarico darove (jajca), ki jim jih ljudje darujejo. Ko pridejo pred hišo, vsi štirje jurjaši, ki vodijo Jurja, enoglasno popevajo jurjevske pesmi: »Prošel je prošel pisani vuzem«, itd.

V Črnomlju so še okrog leta 1830 obhajali jurjevanje kot pričetek pomladi v obliki, ki je nikoder drugod ne zasledimo in je silno redka v Evropi sploh. V sprevedu, ki so ga tvorili piškači in trobentači ter prepevajoči ženski zbor, so nosili obeljeno drevo (jelko, topol ali brezo), na vrhu okrašeno z venci, pisanimi robci in oterači, hkrati pa vodili fanta, ovitega z brezovimi vejami. Na trgu so drevo prislonili na eno največjih hiš, dekleta so ga osmukala in pobrala z njega zeleno kitje in cvetne vence, robce in oterače. Medtem pa so jurjaši peljali Jurija na most, od koder so ga (na videz) vrgli v vodo. Drevesu kakor tudi fantu v zelenju so dejali »zeleni Juri« prav v soglasju z uvodnima vrsticama jurjevske pesmi, ki jo je bržčas prepeval ženski zbor v sprevedu:

Ovo se klanja zeleni Juraj — kirales,
zeleni Juraj, zeleno drevce — kirales.

Glede jurjevanja brez zelenega Jurija drugod po Slovenskem pa moramo ugotoviti zgolj to, da hodijo v savski dolini okrog Krškega ter ponekod po Dolenjskem zvečer pred sv. Jurijem fantje od hiše do hiše ter popevajo pred hišnimi vrati ali pod okni pesmi o svetniku Juriju, rimskem vojščaku in krščanskem mučencu. V pesmi, ki vanjo vpletajo tu in tam zelenega Jurija, pravijo, da so prišli Jurja pet. Ljudje jih obdarujejo z jajci, slanino in vinom.

S pomenom zelenega Jurija se bavijo v okviru svojih široko zasnovanih del predvsem tuji narodoslavci oziroma mitologi. Zeleni Jurij posebejla drevesnega duha, ki je zapustil svoje bivališče v drevesu. Kar more pričarati bajni, nevidni drevesni duh, more prav tako njegov namestnik v človeški podobi. Vse čarodejne sile, ki jih je človek pripisoval drevesu in njegovemu ne-

vidnemu dobremu duhu, so se na ta način prenesle na to počlovečeno pomladno božanstvo, na zelenega Jurija. Od naših slovenskih narodoslavcev in drugih piscev naj mimo Navratila, ki je ob jurjevskih običajih nakopičil mnogo tujega, nepreglednega primerjalnega gradiva, omenimo J. Debevca, ki v svoji razpravi o grški drami veže belokranjskega zelenega Jurija s traško-grškim Dionizom in njegovim zborom z dvopiščalkami; posebno pa Marolta, ki je belokranjskemu zelenemu Juriju posvetil obširno in prvo temeljito študijo pri nas ter o njem med drugim ugotovil, da se v primeru drevesnega in vodnega češčenja oslanja na nordijsko mitično sfero, v svoji najmlajši črnomaljski obliki pa da je prilična analogija staroruskega božanstva Jarila-Jegorija, genija rodnosti in vse oživljajoče pomladi.

V belokranjsko-štajersko-koroškem jurjevanju hočemo zaključno povdariti, da je v njem glede na smisel in pomen obsežnih več prvin, ki jih moramo upoštevati, da dobimo pravo, od vseh strani osvetljeno podobo zelenega Jurija in njegovih obhodov. Med prvimi je njegov obrambni smisel. Že M. Gavazzi je opozoril, koliko je pri jurjevskih obhodih povdarjena njih obramba, apotropejska plat, ki vse kaže, da je najvažnejša in najbolj zanesljiva. V uvodu v jurjevanje smo dejali, da imajo na Jurjevo čarovnice veliko moč ter rade škodujejo živini, ki jo ta dan spuste prvič na pašo. Gospodinjje trobijo v rogove, pastirji pokajo z biči, na okna, vrata ter lese pa devajo hrastove in šipkove veje, da obvarujejo živino in polja čarovnic in raznih zlih duhov. Prav isto obrambno službo opravljajo piškači, trobentači, bobnarji in zvončarji v jurjevskem sprevedu, pa tudi zeleni Jurij sam s svojim zelenjem ali slamo, v katero je ovit, s svojo rdečo svatovsko rožo ali rdečo zastavo na glavi. Jasen obrambni smisel kaže med drugim zlasti koroška jurjevska pesem.

Drugo je čaranje rodovitnosti in rasti na poljih, travnikih in vrtovih, čaranje zdravlja in sreče človeku in živini ter blaginje hiši. V te namene služijo vzporedno z obrambnimi momenti zelenje, pesem, darovi ter voda, ki so po starem vanjo vrgli zelenega Jurija in s tem čarali pomladni dež.

Tretji in zadnji moment je veselo oznanje pomladi; razodeva ga jurjevsko petje, pesem s svojo vsebino, okrašeno drevo ter pomladno zelenje. Povsod pri nas vidimo v zelenem Juriju in v svetniku Juriju posebejleno zeleno pomlad. Še celo Gorenjci, ki jim je pravo jurjevanje tuje, imajo Jurija za zelenega in morajo na Jurjevo videti zelenje tudi v cerkvi na oltarju, češ »sveti Jurij mora biti zelen in če mežnarju bukva za pečjo ozeleni«. Iz tega je pač jasno razviden pravi pomen zelenega Jurija.

Ženski kotiček

Povej še drugim!

Zarebrnic nikoli ne pečemo s kostmi vred. Če jih pripravimo n. pr. ocvrte, tedaj bi po nepotrebnem porabili preveč moke, jajc ter masti za cvrtje. Če pa jih pečemo v skupnem kosu, tedaj se kosti le izsuše, meso težko razrežemo in poleg tega se še pečeno meso nikdar ne da tako temeljito obrati in morda, kar je najbolj šega, ostane na kosti. Zato zarebrnice vedno loči od kosti! Tako boš imela okusno nedeljsko pečenko (večkrat na teden si danes skoraj nihče ne more privoščiti mesa) brez kosti. V ponedeljek pa boš iz kosti lahko skuhala okusno obaro, ki daje z ajdovimi ali pšeničnimi žganci prav tečno kosilo. Tako izrabiš temeljito ono malo mesa, ki ga imaš na razpolago v današnjih časih.

Pa še nekaj! Če pripraviš seseklano pečenko ali zrezke in dodaš namesto žemljic in jajca nekaj nastrganega kuhanega krompirja, ne varčuješ samo pri tem, temveč je meso tudi mnogo bolj sočno in okusno.

VARČUJ Z MASTJO

Večkrat ti ostanejo od kosila cmoki, bodisi krompirjevi, kruhovi ali zdrobovi. Če bi jih pogrela in še kaj zraven skuhala, bi imela večerjo že gotovo. A znano je, da pogrete jedi zahtevajo še več masti. — Zato cmoke, ki so ti ostali, razreži in jih stresi na pločevino ter nekoliko zarumeni v pečici. Predno jih daš na mizo, dodaj nekaj masti in še nekoliko popraži. Ker so že prej v pečici zadobili skorjico, sedaj ne pijejo preveč masti in se lepo svetijo. Družina pa bo vesela, ker bo mislila, da si dodarna z mastjo.

PAZI, KJE HRANIŠ MARMELADO!

Mnogo gospodinj se pritožuje, da se jim marmelada ali želé v kleti skisa. To goto-

vo sledi iz tega, ker je klet vlažna. Tudi če vkuhaš marmelado s sladkorjem in je dobro zgoščena, je ne smeš nikdar postaviti v vlažno klet. Sladkor namreč srka vlagu iz zraka. Marmelada in žele postaneta mehkejša in čez nekaj časa pričneta vreti. Zato rajši postavi marmelado na suh prostor v shrambo, a če te nimaš, magari v sobo na omaro; seveda če v njej ne kušiš.

BRISAČE IN ŽEPNI ROBČI

Marsikatera gospodinja danes tarna: »Kaj naj storim? Brisače so že čisto izprane, posteljino perilo je že preperelo na vseh koncih in krajih. Saj nimam niti potrebnih krp, da bi vse to zašila. Otroci vedno izgubljajo žepne robce. Iz česa naj napravim nove?«

Vse tarnanje naših gospodinj pa ne bo omečilo gospodarskega urada, da bi jim omogočil nabavo novega perila.

Toda predno obupano položiš roke v naročje in pustiš, da tvoje perilo še bolj propade, preglej temeljito vso svojo zalogo perila. Pri tem naj te vodi smisel za red in ne morda čut spoštovanja. Kajti med perilom boš morda tu in tam našla kakšen kos perila, ki je postal že davno nemoderen, ki pa ga skrbno hraniš le zato, ker izvira iz bale tvoje babice ali celo prababice.

Poleg tega imaš morda še kaj odvišnega namiznega perila. V resnici rabiš morda le 2 do 4 namizne prte in kakšen pian prt. Kako bi bilo, če bi n. pr. iz velikih platnenih prtov, ki izvirajo morda še iz časa, ko se je babica možila, ali iz rjuh, ki so na sredi že raztrgane, napravila brisače za družino? —

Morda bi te stalo mnogo samopremagovanja, če bi se morala ločiti od podedovanih namiznih prtov. Toda, če pomisliš, da jih morda v vseh teh težkih letih nisi niti

enkrat pogrnila na mizo, tedaj boš brez obotovanja vzela škarje ter ukrojila prevleke za blazine ali celo odeje, ki jih morda neobhodno potrebuješ.

Če opaziš, da postajajo spodnje rjuhe na sredini tanke in se bodo pričele kmalu trgati, tedaj jih »obrne«, to se pravi, prereži po dolgem in zunanji stranici skupaj sešij, ker tukaj rjuha toliko ne trpi in je blago zato še trpežno.

Brisače še najrajši na spodnjem koncu strgaj, ker tu stalno brišemo roke in vsled tega pri pranju ravno na tem mestu največ trpe. Če je brisača na spodnjem koncu že tenka, a še ne luknjičasta, tedaj jo obečaj tako, da pride zgornji konec, ki je morda še trpežen, navzdol. Če pa so brisače na spodnjem koncu že raztrgane, tedaj lahko napraviš iz dveh eno.

Nove žepne robce lahko napraviš iz poljubnih ostankov, ki so čedni in se dobro perejo. N. pr.: prevleke za blazine so že strgane, a odzadaj je blago še trpežno. Iz tega lahko napraviš lične robčke. Dalje imaš morda raztrgano srajco od moža ali tvojo bluzo, kjer je blago na spodnjem koncu še trpežno. Tudi to lahko porabiš za robčke. Če jih obrobiš s kakšnim barvastim, pralnim blagom, so prav ljubki, posebno za otroke.

To je le nekaj primerov. Vsaka gospodinja bo imela v svojem domu podobne možnosti, da zadosti potrebi po perilu. Le nekaj dobre volje je treba in pa smotrnosti, da pospravimo iz omar vse, kar ne rabimo in iz tega napravimo prepotrebne kose perila.

MIR PRED SPANJEM

Med našim telesnim in duševnim stanjem ter spanjem obstojajo tesne zveze. Ni boljšega odpočitka za telo in ne okrepljena za duha, kakor je globoko spanje. Spat pa moramo iti ob pravem času, a tudi z novim dnem vstati. Zdravo spanje močno vpliva na celoten organizem, saj človek ni nikdar tako agilen in dobre volje kakor ravno zjutraj, seveda če je vso noč trdno prespal. Tudi nastopajoče bolezni kakor n. pr. prehlad lahko že v kali zatremo ali tudi popolnoma pozdravimo, če gremo za-

rana v posteljo in se dobro prespimo: prihodnje jutro vstanemo brez vsakih težkoč.

Mnogo ljudi izmed nas sploh ne zna pravilno spati. »No, spati bo pa vendar vsakdo zna!«, poročete. Ne mislim pri tem na »krokanje« ali na nespečnost. Saj spijo, toda to spanje ni noben počitek. Večkrat ponoči se zbude, a zjutraj vstajajo vsi zbiti in natakajeni. Novi dan jim ne nudi nobenega veselja. Nikoli se ne prespijo.

To je posledica telesnega pa tudi duševnega nerazpoloženja, zaradi katerega mnogo ljudi podzavestno trpi. V čem tiči vzrok? Včasih samo v tem, da gredo spat prepozno in je čas spanja znatno krajši, kakor pa telo zahteva. Mnogo ljudi pa spi zadosti dolgo, pa se kljub temu počutijo neprespani. Tukaj tiči vzrok v nas samih, če smo drugače zdravi. Naši predniki, katerim je bil tih družinski večer nekaj življenjsko potrebnega, bi nam v tem lahko dali marsikak dober nauk. Če se zbere družina po večerji v sobi h kramljanju, čitanju ali raznim ročnim delom, ali če se vse de na klop pred hišo ali pod lipo in tako medsebojno v miru dokonča delovni dan, je to najlepša priprava na zdravo spanje. Med končanim delovnim dnevom in spanjem moramo imeti nekaj časa, pa naj bo samo deset minut, sami zase, da se pomirimo.

Dan s svojimi skrbmi in veseljem, delom in naporom mora na večer polagoma zamreti v naših mislih, še predno se podamo v posteljo. Ne smemo do zadnjega trenutka hlastati za delom, kakor da bi jutri ne bilo več časa za to, dokler se preutrujeni in razdraženi, ker je zopet tako pozno, ne zgrudimo v posteljo. Seveda, potem večkrat še dolgo ne moremo zaspati kljub utrujenosti.

Tudi ne bi smeli iti nikdar spat z žalostjo, gnevom ali celo z maščevalnimi načrti v srcu. Kako bi mogli mirno zaspati, če smo se morda tik pred spanjem z nekom prepirali. Še manj smemo pred spanjem čitati razburljive zgodbe.

Pred spanjem napravimo križ čez pretekli dan, pošljimo pobožno misel k nebu, da bi nam dalo novih moči za prihodnji dan, iz naše duše naj izgine vse težko in žalostno in mirno bomo zasпали.

Za naše gospodarje

Čebele že imam!

Oni dan me je pot pripeljala v našo Podjuno. Kaj pravite, ali bi ne bil slab čebelar, če bi se ne bil mimogrede oglašil pri onem Toneju, ki je zadnjič tako zanimivo pismo napisal »Kroniki«? Razume se, da sem ga obiskal in se pozanimal, kaj in kako je z njegovim začetnim čebelarjenjem!

»Čebele že imam!« mi je veselo oznanil, ko sem mu povedal, kdo sem in čemu sem prišel k njemu. Lica so mu žarela od navdušenja. »Pa nisem kupil roja, ampak kar staro družino s panjem vred. Čebelar, ki mi je čebele odstopil, trdi, da bodo kmalu rojile! Zdaj čakam na roj. Le pojdite z menoj, da vam jih pokažem!«

In sva šla čez lep sadni vrt k staremu, dosedaj zapuščenemu čebelnjaku. Za ogrom gospodarskega poslopja sva trčila na Tonejevega očeta, ki so prišli ravno s polja. Tonej je hitro povedal, kar je bilo očetu treba na prvo roko vedeti o meni. Oče pa nato:

»Veste, naš Tonej bi najrajši zmeraj pri čebelah čepel! Če bo šlo tako naprej, bodo morale od hiše.«

»No, oče, tako hudo menda ne bo,« mu odvrnem. »Ko bodo odrojile, bo pa mir.«

Nato smo jo vsi trije mahnilo proti čebelnjaku. Pozneje sem iz očetovega govorjenja in obnašanja sprevidel, da bi tudi oče bili radi vsaj malo pri čebelah... Pa jih kmečko delo preveč goni okrog, da ne utegnemo. Ko se bo nekoliko uneslo, bodo vsaj včasih kako čedro tobaka tam pokadili.

Čebelnjak je kar pripraven. Tonej ga je lepo posnažil, panj s čebelami pa namestil na primernem mestu med starimi, praznimi panji. Njegov »sod« je preprost kmečki panj s premičnim satjem. Družina je na prvi pogled pri žrelu čisto lepa. Ko odvzamem zadnjo skončnico, vidim, da je sod poln muh, ki lagodno in skoraj negibno sedijo v gosti gneči na satju in podsedajo do dna.

»Na roj sedi,« se obrnem k Toneju. Ves zavzet se naglo okrene in zamahne z roko, da bi vprašal, kako to vem. Še preden pa dobro odpre usta, da bi vprašanje izrekel, se zapraši čebela v njegov obraz in ga useka ravno na nos.

Kot bi treščilo, se obrne in z roko odbije hudo živalco. Nato pa začne kihati, da je bilo veselje. Ves solzen pogleda, češ, vidiš tako se plačuje navdušenje za čebele. »Nekoliko skeli,« ga potolažim, »pa bolečina ne traja dolgo. Najprej moramo izdreti želo iz rane. Ko čebela piči in jo nato odbijemo, ali pa hoče sama izdreti želo iz kože, se ji želo odtrga. Z njim vred pa vsa priprava za pikanje in navadno še nekaj črevesja. S tako odprto rano je živalca smrtonosno prizadeta in kmalu nato pogine. Zato jo — če le mogoče — čebelar sam stisne, da jo reši trpljenja.«

»Aha, zato pravijo, da čebela umrje, če vgrizne,« pripomni oče.

»Čebela ne vgrizne, ampak piči z drobno bodico, ki jo ima na koncu zadka in se imenuje želo.

Čakaj, Tonej, gotovo imaš želo še v rani. To moramo takoj odstraniti. Kajti »apar« deluje naprej še tudi potem, ko smo

čebelo odbili. Posebne mišice, ki so se z mehurčkom za strup vred odtrgale od čebele, potiskajo strup kar naprej iz mehurčka v rano. Pri piku je torej prva skrb, da želo izderemo. Čim prej to napravimo, tem manj se rana zastrupi.«

»Saj to pravzaprav ni strup,« poseže vmes Tonej, da bi ne izgledalo, kakor da mu je huda živalca vzela dar govora. »Vsaj tako sem bral v knjigi.«

»Tako pravimo, da imajo čebele strup, vendar v resnici ni nikak strup, kakor je n. pr. kačji strup, ki razkraja kri in je

Kmečko ljudstvo naj napreduje s časom

List »Die Furche« prinaša dne 10. majnika članek »Landvolk im Schritte der Zeit«: »Če je kje govora o zdravem napredku, je treba poslušniti, če se kje ljudstvo zavaja v pogubo, je treba svariti in govornika ali pisatelja zavrniti. Mladi in mlajši rod se je od Hitlerjeve dobe sem zavedel svoje modrosti in misli, da bo svet srečen, če se vse obrne in postavi morebiti na glavo. Kmečko izročilo gine, kmet se ves spreminja. Proti temu dejstvu ne pomaga nobeno govorjenje, da se je treba držati izročil in varovati tisto, kar smo od prednikov podedovali.

Kmet se ves spreminja! Svet se je predrugačil, ko so iznašli smodnik in topovskih krogel ni več vzdržalo niti najtrdnjše grajsko zidovje. Ljudstvo se je selilo iz gradov v mesta.

Svet se je zopet spremenil, ko so iznašli tisk. Ali tisk je začel učinkovati šele, ko mu je šolska obveznost odprla vrata v zadnjo koč na deželi. Človek ima v sebi naravno potrebo, delovati z duhom in rokami, delovati s tem, da išče resnico ter jo razmotriva in kuje svoje načrte. V poganski dobi so ljudje razmišljevali svoje bajeslovje, so peli svoje narodne pesmi, kakor Grki Ilijado in Odisejo. Krščanska vera je strmoglavlila templje malikov in povesti o njihovem delovanju in na to mesto je stopil nauk o Kristusovem življenju: nastopil je otroško verni srednji vek, ki je gradil cerkve in okoli njih svoja mesta.

Naša doba gradi naprej mesto, ki mu potem postavi nekeje v skrit kot potrebno cerkvico. Ko je bilo ljudstvo po splošnem šolanju pripravljeno, sta začela nanj vplivati knjiga in časnik. Knjiga in časnik in v novejši dobi kino in radio spreminja človeka, tudi kmečkega. Po knjigi in časniku se izmika ljudstvo iz nadzorstva Cerkve. Nekoč je bil duhovnik voditelj naroda, ki ga je verno poslušal, kakor dandanašnji otroci v šoli.

Razvoj je bil naraven. Treba je bilo zraven cerkvene kulture vpostaviti svetno izobrazbo. Pri tem pa niso dosti pazili na nevarnost, da svetna kultura potlači in uduši versko mišljenje. Verska kultura je bistveno drugačna kakor svetna, zato je svetna izobrazba ne bo izpodrinila nikoli. Ali evangelij nam resnico pojasnjuje, ko pripoveduje, kako je sovražni človek sejal ljuliko med pšenico, ko so ljudje spali. Verska kultura je »luč sveta in sol zemlje«. Brez nje se svet poglobi v temo in zapade

lahko smrtno nevaren. Čebelji pik ni prav nič nevaren. Narobe. Do gotove mere je človeškemu telesu celo koristen. Seveda gre vse do neke meje. Če nevajenega človeka naenkrat opika prav veliko čebel, mu je lahko to nevarno. V tem oziru smo ljudje zelo različni. Nekaterim pik prizadene velike sitnosti. Postanejo kar progasti po telesu in bruhaajo. Taki pač niso rojeni za čebelarja.«

»No, meni ne stori veliko. Komaj malo zatečem, pa je konec,« se odreže Tonej, ki mu je med tem bolečina že pojenjala.

»Ste dejali prej, da čebele sedijo na roj. Kaj se to pravi?« vprašajo Tonejev oče, ki jih je začela stvar zanimati kot Toneja samega.

»Takoj pojasnim. Da pa potem ne pozabim, moram še prej Toneja nekaj poučiti. Kaj misliš, Tonej, zakaj si jo skupil? Takoj ti povem: pri čebelah se moraš počasi obračati in ne preveč opletati z rokami.

gnilobi. To je luč sveta v duševnem smislu: človek, ki je zavrgel vero, je zgubil to luč, svojo pamet in je postal norec. »Norec, ki pravi da Boga ni!«

Treba je napredovati v svetni kulturi, ali poleg svetne izobrazbe je najbolj potrebna kultura srca, ki jo uči evangelij. Treba je v človeku krotiti nevarne strasti: lakomnost, pijančevanje, razuzdanost, strasti, ki se vedno globlje zajedajo v ljudsko življenje. Danes tega ne razumejo vsi ljudje. Na tisoče je staršev, katerih sinovi in hčere pohajajo srednje šole, pa so se ti mladi ljudje odpovedali vsakemu krščanskemu nauku. Taka družba nima več moči, da mladino vodi. Temeljni kamen vzgoje so zavrgli.«

Omenjeni časopis pravi dalje: »Dežela je iz mesta sprejemala neprestano kulturne dobrine.«Dežela je sprejemala od mesta tehnični napredek, železnice, elektriko, stroje in orodje. To je svetna kultura, ki z vero nima opravka. Ali mesto je širilo tudi knjigo, časnike, gledališča. Da pa se je naša doba odvrnila tukaj od Cerkve, je obžalovanja vredno. Božje ime se je ponekod črtalo iz šolskih knjig, verskemu pouku pa preostane še par uric, če jih dijak na srednji šoli sploh še hoče. Vsa kultura sloni na krščanskem nauku. Veliko pomenijo narodom njihovi pesniki, a več so preroki, ki so oznanjevali Boga ter ljudstvo svarili pred grehi. Po Cerkvi so »siromaki postali modrijani«, pravi pisatelj prvih stoletij. In v resnici: kdor zna katekizem, je temeljit modrijan, modrejši od svetnega učnjaka, ki šteje zvezde, pa za Boga ne ve. Neskončna je kultura svetega evangelija, ali ljudstvo te kulture ne pozna. Kakšna kultura je v naših cerkvah, v starih in novih! Kateri kralj stanuje lepše kakor krščanski Bog v krasnih cerkvah, zgriženih sredi naših mest? N. pr. stolnice sv. Petra v Rimu, sv. Štefana na Dunaju, Notre Dame v Parizu itd.! V vsej naši kulturi je versko petje in je verska godba najlepša: Palestrina, Bethoven, Haydn, Mozart itd. V vsej naši kulturi so najlepše umetnine krasne podobe velikih umetnikov in krasni kipi kiparjev, kakor je bil eden najslavnejših Michelangelo. Ali je še olikan človek, ki o vsem tem ne ve nič? Državniki premišljujejo, kako naj bi pripeljali človeški rod po pogubnem hitlerizmu zapeljvan, nazaj k redu in delu? Po veliki francoski revoluciji je bilo ljudstvo zdvijano (Nadaljevanje na str. 7.)

To jih draži. Vsaka naša kretnja naj bo počasna. Bog ne daj, da bi se začel otepiti pri odprtem panju. Hipoma boš imel polno glavo čebel.«

Fant me je mirno motril. Nos se mu je polagoma rdečil in se začel napenjati, kot da bi hotel počiti.

»Saj se čebele čebelarju privadijo,« je hotel malce popraviti moje besede. »Tako pripovedujejo stari čebelarji. Potem pa niso več hude.«

»Obratno bo res: čebelar se privadi čebelah, da zna z njimi prav ravhati. Zato niso hude. Kaj se more privaditi čebela, ki poleti živi komaj šest tednov!«

»Jaz sem pa svojo čedro našgal,« se pohvalijo oče; »tobačni dim čebele pomiri.«

»Odganja jih, to je res. Da bi jih pomiril, bo težko reči. Imamo pa čisto preprosto, a dobro sredstvo za pomirjevanje čebel. To je posušena drevesna goba, ki jo prižgemo, da tli, in z dimom čebele od časa do časa pokadimo. Dim jih nič ne draži, a jih odganja, da se s krilci pahljajo umikajo. Brez drevesne gobe ne bode!«

»Vidiš, Tonej, bodo prav prišle gobe, ki sem jih lansko jesen prinesel iz gozda. Mislim sem, da bodo otročaji iz vasi prišli ponje za velikonočni ogenj. Pa so jih morali kje drugje dobiti,« so zaključili pome-nek o želu in njegovih posledicah Tonejev oče. »No, zdaj pa povejte, zakaj na roj sedi!«

To so že slišali, a niso vedeli, kaj pomeni. Zato so bili tako radovedni.

Moral sem razložiti: »Ko matica začne zalegati matičnike (matične celice), se družina pripravljala na rojenje. Od dneva do dneva peša izletavanje čebel na pašo. Kdo bi se tudi še trudil, ko je pa svatba pred durmi! Zadnje dni pred rojenjem pa družina naravnost lenuhari. Vse, kar se je odločilo za roj, čaka doma. Drugo pa si misli: samo najnujnejša dela, vse ostalo za pozneje! In sedijo doma in čakajo. Če pogledaš k žrelu: kot da bi panj popolnoma opešal. Če odpreš sod: vse sedi mirno in lenobno ter čaka trenutka, ki jih bo razgibal v veseli svatovski ples. Čebelar ve: v dveh, treh dneh bo roj, in to zanesljivo.«

»Pravite torej, da bo pri meni kmalu roj?« je skrbelo Toneja.

»V nekaj dneh, če bo vreme ugodno. Slabo vreme odrine rojenje za kak dan. Sicer pa lahko pogledamo, ko smo že pri tem!«

Polagoma smo izvlekli panj iz skladovnice in ga zgoraj odprli. Ker nismo imeli gobe še pri roki, so oče nekoliko dima puhnili med čebele, ki so na gosto sedelev med satjem in po okvirčkih. Umaknile so se toliko, da sem lahko segel po sat v sredi gnezda.

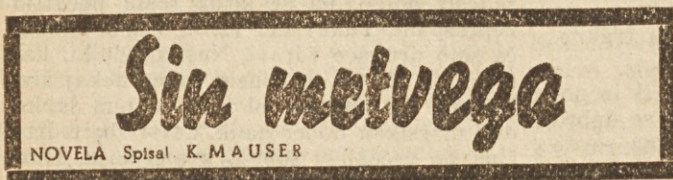
Previdno sem ga potegnili ven in Tonej je ves navdušen pokazal očetu: »Vidite matičnike!« In res, ob robu jih je bilo kar več. Eden je bil že zaprt, ostali so bili še odkriti.

»Vedel sem, da sedi na roj. Tu imate pa potrdilo! Ko je namreč pokrit najstarejši matičnik, je roj goden. Ta pojde ven jutri, pojutrišnjem pa gotovo, če ne bo deževalo. Kar pripravi se torej, Tonej! Imaš že panj?«

»Imam. Samo satnice je težko dobiti. Nekaj mi jih je vdela v okvirčke Tomažev stric. Za prvo silo bi že.«

Medtem sem sat spet porinil v sod, zaprl in namestil na prejšnje mesto.

Kako je bilo potem, ko so me oče peljali v hišo in mi postregli z izvrstnim moštom in domačo slanino (»špehom«) bom povedal pa kdaj pozneje...

16.

Vrisc sliši Minca in Bregar. Pa tudi Žaleharjev, ki se je vračal iz Žiganje vasi. Kar glavo je sklonil in mlo se mu je storilo.

Pa jo bo le Klevžev dobil. V Žiganji vasi ni takih rož, čeprav so veliki grunti. Ljubezen pa je le ljubezen.

*

V predpustu je bila Žaleharjeva ohcet. Svatov je bilo dosti, veselja pa nič pravega. Nevesta je bila sicer na moč ofertna, godci so jo rezali, da je bilo kaj, toda vse je bilo videti prisiljeno. Razpoloženja ni bilo.

»Fronc je le Minco rad imel,« so klepetičile ženske. »Bog ve, kako bi bilo, da ni Klevž Jerneju prepisal.«

Govorjenja je bilo dosti. Pametnega in neumnega. Minca se je pa kar oddahnila, ko je videla, da se je Fronca dokončno iznebila. Zdaj ne bo mogel več tiščati vanjo. Prav odleglo ji je.

Komaj se je vas zavoljo Froncove ohceti unesla, že so ženske kazale za Minco.

»Tale predpust ne bo, kakor je videti. Le kaj odlaša, ko je Klevž že tako na koncu. Menda ne mislijo ohceti in pogreba imeti hkrati.«

Ti ženski jeziki!

V Grapi je bilo od predpusta, skoz ves post tja do Velike noči kar živahno. Še Klevža, ko ni mogel iz postelje, je vrvenje držalo pokonci. Govoriti pa ni mogel več. Nova kap mu je vzela govorico.

Jerneju se je vselej zasmilil, kadar je stopil v čumnato. Samo s prsti sta se menila. Iz Klevža je prihajalo samo jecanje, ki ga ni mogel nihče razumeti. Jedel ni skoraj nič, pa je bil vendarle vseskozi dobre volje. Kadar koli je zagledal Jerneja na vratih, se je nasmehnil.

Tudi Klevžarico je zadnji čas močno pobralo, kakor da se kani z možem vred posloviti od Grape in sveta. Vsa se je naslonila samo na Jerneja.

Jernej je krepko gospodaril. Zavoljo mlina se je odločil, da ga bo obdržal, čeprav ga je kanil koj v začetku dati v najem. Mlinarja bo dobil. Vsega Jernej le ne zmore. Dovolj bo z zemljo dela. Na sto krajev ne moreš biti.

*

Velika noč je bila vesela in žalostna hkrati. Zvonovi so pritrkavali kot druga leta, na Taboru so fantje prožili možnarje, da so odmevi doneli prav v Grapo, h Klevžu v čumnato. Vendar je bila v Grapi tiha žalost, pritajena skrb, ki se ni hotela umakniti niti velikonočnim zvonom. Jernej je bil na oklicih, Klevž je pa že z drugo nogo stopal proti večnosti.

Jerneja je skrbelo, da ne bi očeta prej pobralo. Nerodno bi bilo. Namigaval je Klevžu, da si jima z Minco nič ne mudi, da bi počakala, da mu vsaj malo odleže, toda Klevž si ni dal blizu.

Tako so odločili ohcet na belo nedeljo, ko bo tudi žegnanje. Jerneju je bilo prav. Ravno na belo nedeljo ga je vezalo toliko spominov. Minčina dota je bila določena:

v denarju dobi deset jurjev, telico, njivo na Ledinah, ki se drži Klevžev in tisti kot gmajne, ki tako neprijetno moti Klevžev del. Jernej je zadovoljen. In zadovoljen bi bil, ko bi dobil samo Minco brez dote. Toda Bregar se je hotel pokazati. Vsaj tako mora biti kakor na Žaleharjevi ohceti. Jezikov pač noče.

Minca je tako srečna, da kar ne ve, komu bi izkazala več ljubezni. Ata sem, mama tja, taka je kot iz cukra. In kadar Jernej pride, jo kar po zraku nosi, tako mu hiti streči.

Malo ji je pa vendarle težko, kadar pomisli, da bo šla od doma. Dom je le dom. Seveda, to ve, da večno ne more viseti pri hiši. Jože se tudi nekaj pripravlja. Zakaj bi najemali deklo, ko lahko po ohceti dobijo delavne roke? Pametno je treba misliti. Bregarici je prav. Saj se človek naje večnega dela. Ko greš pa v kot, ti pa ostane še pletev in kaj lažjega. Težje vse mladi pode-lajo. Naj se le ubijajo, kot so se stari pred njim. Ko pridejo otroci, pa stari še pletev puste in postanejo varuhi otrok.

Jernej pride vsak večer vasovat. Z Minco govori že skoraj tako možato, kakor z ženo. In z Bregarjem modrujeta. Polje sta že vse precenila.

»Umetnega gnoja si več naroči, kakor Klevž. Na Pernači je prst še na prekvato dremava.«

Na Veliko noč je Minca Jerneju zadnjikrat pripravila pirhe kot dekle. Ko je bila zvečer sama v kamri, se ji je kljub vsej sreči težko storilo. Vasoval pa Jernej ne bo nikoli več. In vendar je bilo ravno v vasovanju toliko lepega. Nekateri večer Minca sloni na oknu in boža nageľjne.

So pa dekliška leta le tudi lepa. Šele ko minejo, jih

Izpod domače lipe

REBERCA

Na Reberci smo zopet nekoliko oživeli. Predmet oživljanja, ali še bolj medsebojnega nezadovoljstva je postala cerkev. Nekaj priseljencev je šlo k škofijstvu in zahtevalo uvedbo nemške pridige. Slovencem to gotovo ne gre v račun, ker nas je pri maši vedno vsaj 200, Nemcev pride pa v najboljšem primeru le pet. Zdaj smo sklenili, da bomo, če bodo res uvedli pri nas nemško bogoslužje, hodili raje k maši v Miklavčevo. Boga pač vsak najraje časti v materinem jeziku, pa naj bo to nekaterim prenapetostem prav ali ne. Mi Slovenci smo bili doslej vedno dovolj strpni, toda naših pravic naj nam ne krati nihče.

GALICIJA

Vse je v pomladnem cvetju in tudi ljudje so dokaj dobro razpoloženi. Vsak večer se zbiramo pri naših šmarničnih oltarjih in opravljamo majsko pobožnost. Šmarnice imamo vsak dan v župnijski cerkvi; ljudje v sosednjih vaseh, ki delajo do poznega večera, pa se zbirajo po vaseh pri križih in kapelicah. Tako ima vsaka vas svoj šmarnični oltarček pa tudi svoje šmarnice. Pred kratkim smo imeli tudi birmo. Bilo je prav lepo, le to nam ni bilo všeč, da ni bilo ob tej priliki nobenega slovenskega napisa, čeprav nas je v fari večina Slovencev. Vse drugače je bilo v Apačah in prepričani smo, da so bili tudi škof tu bolj zadovoljni. Ta teden smo imeli prošnje procesije, kot je to naša vsakoletna navada. Dela imamo dovolj, le delavcev premalo. Tudi dež nam je dobrodošel, le da ga je to pomlad sorazmerno malo.

ŠT. JURIJ NA ZILJI

Mislili smo in upali, da se razmere med Nemci in Slovenci v deželi ublažijo in da se Slovencem res prizna pravica, rabiti svoj jezik v cerkvi, šoli in uradih. Ali povsem nesmiselna narodna nadutost se je nekaterim ljudem zajedla v mozeg. Iz Melanjske doline se zadnji čas poroča, da tudi tam zopet vedno bolj raste že opadlo število civilnih zakonov. V to vrsto narodnih dogodkov spada tudi oni, ki se je zadnje dni zgodil v Št. Jurju na Zili. Tam se je odpovedal svoji službi blagi sivolasi župnik g. Možič. Že dvajset let pastiruje v tej župniji in ljudje so z njim zadovoljni, zlasti Slovenci. Že leta sem je vpeljal g. Možič dve nedeljski božji službi, ena je bila nemška, druga slovenska, pri nemški se je pelo nemško, pri slovenski slovensko. Ljudje so bili dvojne božje službe veseli, ker se tako morejo pri obiskovanju cerkve menjati. Eni gredo k prvi božji službi, drugi k drugi. Sicer pa je bilo tukaj kakor drugod: Nemcev ni bilo v cerkev in marsikdo se je vprašal, zakaj je nemška pridiga, ko ni v cerkvi Nemcev? A breme dvojne božje službe si je naložil župnik sam in ni godrnjal; tako so vsaj bili tihi tudi Nemci. Spor se je začel ne zaradi božje službe, marveč zaradi petja. Prišla je Velika noč. Pri slovensosti vstajenja je kraljevna navada, da duhovnik ob božjem grobu vzame Najsvetejše in pred blagoslovom zapoje slovenski Aleluja ter dostavi začetek velikonočne pesni. Zdaj g. župnik ni vedel, s kakšno pesmijo naj začne, z nemško ali slovensko. Prišel je do sklepa, naj ostane pri Aleluji — brez nemške ali slovenske pesmi. Nemška pesem se nikoli ni

pela, slovenska bo Nemce zdražila. Ker ni pričel z nemško pesmijo, je bil ogenj v strehi. Razžaljen je bil nemški bog, ki ga seve v Št. Jurju sploh ni. Nemci so vprizarili gonjo proti župniku, ki je privedla tako daleč, da je bilo gospodu vse vkup prenemumno in je sklenil zaprositi za drugo službeno mesto. Ko je g. dekan Piečnik v Šmohorju zvedel o teh homatijah, je prišel v Št. Jurij, da posreduje in ljudi pomiri. Pa jih ni mogel pomiriti. Nemirneži si domišljujejo, da morejo v cerkvi razpolagati z duhovniki in rovariti proti tistim, ki jim niso po volji. V tem primeru se jim nakana ni obnesla. Škof odpovedi niso sprejeli in so naročili g. župniku, naj ostane na mestu. Slovenci v Št. Juriju se za to škofu zahvaljujejo in priljubljenega gospoda župnika prosijo, naj potrpi in naj se ne umakne. Nemci se menda še ne zavedajo dosti, da je njihov malik-nemška naduta narodnost — str. Zadovoljiti se bodo morali z Bogom, ki ga pripoznajo vsi, to je Bog, ki je za vse, njegova Cerkev je za vse; On razume vse jezike — tudi slovenskega in zato bo pametno, da pripoznajo to pravico Slovencev tudi ziljski nemškutarji.

BLATO

Tudi pri nas na Blatu imamo šmarnice, čeprav nam manjka cerkev. Zadnje nedelje je prišel šmihelski gospod kaplan in prav lepo smo zapeli Mariji v čast. Najprej smo se zbrali pri Mlinarju po domače Rešu v Zgornjem Blatu, potem pa je gospod kaplan imel šmarnice še na Spodnjem Blatu. Pretekli teden v četrtek so na obeh straneh ceste Blato—Sinča ves na Dobravi zasekali gozdarji gozd, ker bo treba zopet oddati les. Stajerska in Koroška naj zopet oddasta les za kurjavo, čemur se sicer ni treba čuditi. Ali čudno se nam zdi, da mora Koroška oddati 3000 metrov lesa ravno iz naših krajev. S to mero bodo gotovi posestniki, ki imajo gozdne parcele vzdolž ceste, izgubili za dolgo časa deloma skoraj ves gozd. Ali ne bi bilo mogoče oddajo tako urediti, da bi morali vsi posestniki oddati v sorazmerju s svojim gozdnim posestvom gotovo količino, tako da bi se breme razdelilo. Če pa gozdna oblast že hoče sekati les ob cesti, da les lažje odpelje ali pa, ker bo treba cesto enkrat tako ali tako razširiti in bi pri tem morali posekati gozd, potem bi se to dalo tudi tako urediti, da odstopijo posestniki, ki imajo gozd bolj daleč od ceste, odgovarjajoč del svojega gozda posestnikom gozda ob cesti in dobe za to njihov del, katerega bodo posekali.

Ravno posestniki iz Blata pa potrebujejo svoj gozd, ker ko je Blato leta 1921. do tal pogorelo, so za obnovo vasi porabili velik del svojega lesa, tako da ima danes vsak samo še toliko, kolikor neobhodno potrebuje za sebe. Gozda pa se ne da obnoviti v enem ali dveh letih, marveč je treba čakati par desetletij.

SELE

Po Veliki noči je nastopil priličen čas za ženitve. Vsak ponedeljek je stal po en parček pred oltarjem. Orožnik Alojz Aichholzer si je izbral bivšo občinsko tajnico Ljudmilo Hribernik za življensko družico. Janez Dovjak, brat posestnika p. d. Ština si je pa izvolil Marijo Jug p. d. Zg. Jugovo. Videl jo je najbrže večkrat na našem odru

dovršeno igrati, zadnjikrat lani na materski dan kot Genovefo, pa si je mislil: ta bo tudi dobro igrala z menoj na odru življenja. Andrej Dovjak, p. d. Hribernik v Kropivni, pa je za se in oslabele starše nujno potreboval pridno, nerazvajeno gosposdino. Tako je dobil pri Spod. Maleju v osebi najstarejše hčere Micike, ki je v njegovi sosesčini kot dekla pri Travniku dokazala, da je sposobna pri hiši podpirati tri ogle. Zanimivo je, da sta obe zadnji nevesti rojeni skoro istočasno, isti dan krščeni, birmani in bi bili isti dan tudi poročeni, ko bi drugi par malo počakal ali tretji malo bolj pohitel. Vsem trem parom želimo obilo sreče!

V soboto 3. maja smo položili k večnemu počitku Uršulo Užnik, najstarejšo faranko, staro 93 let 3 mesece. Do zadnjega je še dobro videla, slišala in opravljala lažja dela. Pokoj njeni duši!

Na Florjanovo smo tudi letos imeli zahvalno slovesnost vseh, ki so se srečno vrnili domov: vojakov, partizanov, zaprtih v ječah in taboriščih, izseljencev. Udeležba je bila malo slabša kot lani.

DOBRLA VAS

V soboto popoldne ob štirih smo slovesno sprejeli Prevzvišenega nadškofa krškega, ki je prišel podeliti zakrament svete birme številnim otrokom iz vse Podjune. Birmancev je bilo precej, kar okrog štiristo se jih je nabralo. Ob prihodu je Prevzvišenu zapel cerkveni pevski zbor, nato pa je visokega cerkvenega pastirja nagovoril in pozdravil g. prošt Trupe. Najlepše so Prevzvišenega pozdravili otroci sami in sicer z zborna deklamacijo, za katero jih je pripravil g. kaplan Turk. Nato je bil vhod v cerkev, spraševanje, obnova krstne obljube, šmarnice, birma in blagoslov otrok. Botri in botrice so imele mnogo skrbi, ker nismo v časih, ko bi bilo lahko kaj dobiti, zlasti pa dati birmancu kaj takega, da bi imel lep spomin za vse življenje.

OBIRSKO

Pri nas, ki smo pomaknjeni čisto k bradi Obirja, se le malokdaj zgodi kaj posebnega ali omembe vrednega. Mirno živimo in uživamo dobrote in tudi težave božje narave. Zamaknjeni in pogobljeni v svoje delo le počasi izvemo, kaj je v dolini in po svetu novega. Pa nas tudi preveč ne zanima, saj se sliši bolj slabo kakor dobro. Pretekli ponedeljek pa smo imeli praznik, ki ga že dolgo ni bilo. Bila je birma, ki je pri nas že ni bilo šestnajst let. Zadnjikrat je bila leta 1930. Bilo je res lepo in pristrčno, k čemur je pripomogla tudi božja narava, odeta v zelenje in cvetje. Zjutraj smo imeli procesijo, ki je šla od Mavčevega križa k cerkvi, nato je bila škofova maša, pri kateri so asistirali škofov tajnik, dekan iz Kaple, reberski gospod, gospod iz Sel, domači župnik in kaplan iz Kaple. Lepa, v baroku zidana župna cerkev Janeza Krstnika je bila nabito polna. Prihiti so ljudje od blizu in daleč. Birmancev je bilo 59. Med mašo je pridigal škof v nemščini in škofov tajnik v slovenščini. Zlasti lepo je bilo ljudsko petje, pri katerem so se menjavali ženski in moški glasovi z otroškimi. Ko se je kazalec na uri pomikal že proti dvanajsti, je bilo konec in botri ter botrice so hiteli k cesti, kjer je postavil sejmar stojnico in razložil svoje blago, ki je mikalo in privabljal otroške oči. Botrice in botri so segli v mošnjičke in kupili še nekaj spominčkov, da bi ta dan ostal v otroških dušah za dolgo kot lep spomin.

Pozor, navarnost krompirjevega hrošča na Koroškem!

Kmetijska zbornica sporoča:

Krompirjev hrošč se je približal tekom leta 1946 mejam Koroške in ogroža tako že resno naše krompirjeve nasade. Pred nekoliko dnevi so javila uradna poročila, da so v dosedaj napadenih okoliših našli hrošče, ki so prezimili; obstoja torej resno že takoj neposredna nevarnost, da pride hrošč v naše kraje.

Krompirjev hrošč je približno 1 cm dolg in visoko vzbočen. Krila so ilovnato rumena in imajo 10 črnih podolžnih črt. Ličinka je krvavo rdeča do oranžne barve, ima črno glavo, 6 črnih nog in na vsaki strani dve vrsti črnih pik. Ličinka in hrošč žreta krompirjevo zel. Vsak, kdor opazi tega škodljivca, je dolžan v smislu določil zakona o varstvu rastlin in zaradi zagotovitve naše prehrane, da o tem takoj obvesti pristojni občinski urad in pa kmetijsko zbornico; po možnosti je priložiti obvestilo tudi najdeno živalco. Obvestilo je treba poslati po možnosti takoj, ker je samo tako mogoče pravočasno izvesti učinkovite obrambne protiukrepe.

Kmečko ljudstvo naj napreduje s časom

(Nadaljevanje s 6. strani.)

in zbegano, zelo spreobrnili pa je to nesrečno ljudstvo francoski pisatelj Chateaubriand, ki je spisal knjigo o krščanski veri.

O kinu piše »Furche«: »V kinu vidi kmečko ljudstvo mesto, kakor da se tam zbirajo samo lepo oblečeni ljudje, ki jim je vse življenje praznik. Prav bi bilo kmečke ljudi peljati v tovarne, da tam vidijo težko delo in socialno bedo. Kmečki človek bo potem rad ostal na deželi. Med vojno so prikazovali v kinu dekleta, ki prepevajo, godejo in plešejo. Takšno pa mesto ni, in takšne predstave so sleparija za ljudstvo. Izkušeni človek predobro ve, kaj je mesto danes, in kaj je mesto bilo tudi pred vojno.« Po mestnih stenah vabijo lepaki na ples! Ali na teh plesih razgraja zanemarljena mladina iz predmestij. In danes mladina, ki je v letih nacizma rasla brez verske vzgoje, misli samo na ples in kino! Že po prvi svetovni vojni je pisal in svaril pred plesom sloveči švicarski župnik Mäcker: »Človek potrebuje veselja, ki mu naj daje novih telesnih in duševnih moči. V plesu pa ne najdemo počitka, marveč ropot in direndaj, ki ne pozna nobenih mej časti in dostojnosti. Takšno veseljačenje ljudstvu ni v prid, marveč ga kvari. Ples ni razvedrilo, marveč strast, vročinska bolezen, kuga, epidemija. Današnje strastno pečenje po plesu je znak vročinske bolezni. Strastno plesanje je znamenje, da se bliža polom, katastrofa. Zgodovina nas tudi uči, da ko je ples postal blazen in je zaplesala blaznost, se bližajo resni dogodki: vesoljni potop in konec sveta.« (»Neues Reich« 1920.)

List »Furche« še opozarja in svari: »Red v družini naj vzdržuje kmetica. Za njo se mora ljudska izobrazba najprej zanimati. Mati vzdržuje družinski red, mati ima odločilni vpliv na dekleta in jih vzdržuje v rednem kmečkem življenju. Kar se je pa pod krinko ljudskega izobraževanja vtihtapilo v ljudstvo, je postalo huda nevarnost za ljudsko versko jedro. Izobraževanje naj pazi, da se ta nevarnost ne bo širila naprej.«

veš prav ceniti. Toliko sanj ne bo nikoli več, kot jih je bilo, tudi hrepenenja bodo druga.

Vendar Minca le ne more biti prav žalostna.

Kako le ob Jerneju?

XIII.

Grapa je bila pripravljena in je čakala na novo gosposdino. Jernej je dal vse prebeliti, le kamre, v kateri je ležal Klevž, se ni dotaknil. Bolnik naj ima mir. Ravno zavoljo tega tudi ni mislil povabiti godbe. Toda Klevž jo je zahteval.

Bela nedelja je bila v Grapi vsa v pušeljih. Svatov je bilo za šest vozov. Ženina in nevesto je vozil Kodranov Matevž. Minca in Jernej sta tako želela.

Vrske so se skoraj mislile razklati od samega ukanja. Še čez Slemen so padali vriski.

Kodranov je dal najboljšega fanta iz svoje družine. Prav, da se tudi na zunaj vidi.

Klevževa hiša je komaj sprejela vse goste. Kar na drenju so bili. Klevž je ukazal, da so odprli vrata v kamro. Ko mu je prišla Minca stisnit roko, je bil Matija ves v solzah. Samo kimal je in s prsti nekaj kazal. Minca pa ga ni mogla razumeti.

Pod noč so fantje dvignili pesem.

»V Kani galilejski ohcet je bila...«

Vesolja kar ni zmanjkalo. Ko so godci počivali, so jo vzdignili pevci, ko so se še pevci utrudili, je pa Kodranov take kresal, da so se mize tresle.

»Veste, kako Kroparji konja obrnejo?«

»Ne, Matevž, daj no povedati.«

Od vseh strani vpijejo.

»V Kropi so ceste tako ozke, da se dva človeka ne srečata. Pogljajnov oče, ki jih nekaj je, bi se še sami med

hišami zabasali. Kroparjem je bilo nerodno zavoljo konj, ker jih niso mogli obračati. Pa se ti spomni Kavsov Korel: Ej, zlomek. Takole bo pa šlo. Porine roko konju skoz gobec do repa, prime konja za rep, rukne in konjska glava je tam, kjer je bil prej rep. Če ni res, sem se pa zlagal.«

»Da ne bo mokro pod mizo«, briše Bregar solze od samega smeha.

Prmejdih, Kodranov, ta pa ta!

Ure tako bežijo, da človek raje ne pogleda na steno. Pa se je nazadnje le treba posloviti. Ženin in nevesta sta zmučena in Klevžu tudi ne smejo vzeti vse noči.

Grapa je tiha sredi noči. Na vasi so še redki vriski, Minca je Klevževa.

Bog daj, da bi srečno orala z Jernejem.

Bog daj.

*

Dober teden po poroki so zjutraj dobili Klevža mrtvega v postelji. Tako je ugasnil sredi noči. Kot lunin krajec, ko se nebo zaobljači.

»Dotrpel je, mama«, je tolažila Minca Nežo.

»Dosti je prestal, Bog ve, da res, pa vendar vsemeno...«

In Klevžarica je spet v veku.

Jernej gre po krsto, Ponikvarica pa pripravlja pare.

Prvi kropilci bodo nemara kmalu prišli. Jernej mora kupiti še tobaka, da bo za tiste, ki bodo mrtvega stražili.

Minca je gledala na vse strani. Pomagala je nanositi rož, prte in sveče. Klevžarica se je komaj premikala.

Zdaj leži Klevž na parah. Nič ni grozen videti, čeprav je suh, da ga je komaj poznati. Na očeh mu ležita kovanca, pred krsto skodelica z blagoslovljeno vodo in oljčno vejico. Kropilci se kar nabirajo.

Pod noč jih je polna vsa hiša. Na mizi je slivovka, kakor se spodobi za to priliko, kozarček, hleb črnega kruha in tobak za možakarje.

Najprvo Ponikvarca odmoli rožni venec. Tega je duša najbolj potrebna. Potlej tudi kakšno nedolžno veselje lahko pride. Mrtvi ne bo zameril. Noč je dolga.

Med zvonjenjem so Klevža spremili k farni cerkvi. Najmočnejši fantje so ga nosili. Je presneto daleč iz Grape do cerkve.

Spodobno so ga zagrebli, pokropili, mu povoščili večni mir in pokoj in se razkropili. Zadnji so odšli Neža, Jernej in Minca.

Jernej je tudi za očeta dodal očenaš.

*

Na mizi stoji križ. Poleg njega goreča sveča. Okromize in pri klopih kleče domači in nekaj ljudi iz vasi. Bregar, Ožbove, Devs, Ponikvarica, Gregelova dva in še nekaj žensk.

Za rajnega Klevža molijo. Morda je potreben molitve, da je ne bo po spominih prosil. Sedem dni bodo tako molili, sedem dni bo gorela sveča in za vsačeni vred prosila Boga, naj odpusti gospodarju Klevžu znane in prikrit grehe, da bo vreden milosti božje, ki jo je po svojem trpljenju zaslužil.

»Češčena si Marija, gnade polna, Gospod je s teboj, žegnana si med ženami, žegnan je sad tvojega telesa, Jezus, ki naj se usmili njegove duše.«

Na glas moli stari Gregel, na glas odgovarjajo molilci.

»Bog mu daj večni mir in pokoj.«

»In večna luč naj mu sveti. — Amen.«

KONEC.

RADIO CELOVEC

NEKDANJA UPRAVA IN ZAČETKI
SODSTVA MED SLOVENCMI

Velike slovenske zemljiške površine (kompleksi), ki so bile nekoč last gospodsk, so se delile na več uradov. Uradni in srednjevelike zemljiške gosposke pa so bili razdeljeni na župe, ki so obsegale po več vasi in ki so jim načelovali voljeni ali postavljeni župani (tudi »dekan« n. pr. v tolminski gastaldiji). Te večje župe so bile normalni tip patrimonialne županske uprave.

Župani, ki jih srečujemo v tem upravnem sestavu (sistemu), so bili organi zemljiške gosposke in so imeli zlasti nalogo, pobirati in oddajati dajatve. Njihovo dostojanstvo je bilo vsaj prvotno združeno z užitninsko lastnino posebne hube — županice. Za svoj trud so imeli nekateri gospodarske ugodnosti, ki so mogle biti najrazličnejšega značaja. Med njimi je zlasti zanimivo uživanje določenih njiv ali drugih zemljišč — »župnic«. Razlikovanje županice in župnice v tem pomenu je dosledno izvedeno v starograbskih urbarjih. Patrimonialni organi so bili tudi gorniki, ki so imeli zlasti policijsko oblast na vinskih goricah, ter gorski župani, ki so združevali funkcije gornika in župana.

Osrednji smoter gospodarske uprave zemljiškega lastnika je bilo pobiranje dajatev. Zato naj v tej zvezi kratko omenimo sistem dajatev (odrajtvi). Spoznavamo ga v urbarjih (t. j. seznamih podložnih kmetov in njihovih dajatev). Celokupnost vseh dajatev se v urbarjih imenuje »ius«, »census«, »canon«, ali »zins«. Če je kmet plačeval dajatev v polni izmeri, se je to označevalo kot »ius plenum«, če v polovični izmeri, »ius dimidium«, sicer pa »ius aliud«. Slovenci so dajatvam pravili »kazen«, kar pomeni isto kot lat. »canon« itd.

Najbolj znana dajatev je bila desetina. Bila je prvotno cerkvena dajatev in sicer jo je salzburska cerkev na Slovenskem pobirala v manjši izmeri kot drugod, torej je znašala manj kot desetino. (Za oglejsko cerkev pa se zdi, da splošna sploh ni pobirala desetine). Pozneje (v 11. stoletju) pa je postala desetina višja (tudi oglejski patriarhi so jo začeli uvajati) in je prešla po nakupu ali podelitvi v fevd v velikem delu na svetno gosposko.

Poleg nje je bil kmet vezan plačevati razne druge dajatve zemljiškemu gospodu, kot n. pr. primščino ob prevzemu zemljišča. (V drugi polovici preteklega stoletja je pomenila motniškim kmetom primščina isto kot taksa — zlasti prenosna taksa, — dajatve primščine pa seveda ni bilo več.)

Od manjših dajatev (male pravde) zemljiškemu gospodu naj omenim poklon — prispevek podložnega kmeta za gospodarjevo kuhinjo ob večjih praznikih. Ta dajatev je bila prvotno prostovoljna, pozneje pa je postala obvezna.

Kot zanimivost naj omenimo pečnik, dajatev, ki jo omenja Slekovec v opisu Sent Lovrenca na Dravskem polju. To dajatev so graščaki po dvomljivi ljudski razlagi baje pobirali zato, ker so streljali lisice, da ne bi delale kmetom škode.

Dajatve župniku se navadno imenujejo bera ali lokno.

Druge dajatve so v zvezi z ljudskimi zbori. Ljudski zbor, na katerem so kmetje prinašali svojemu gospodu dajatve, se je imenoval »polagaj«. Izraz »na veco iti« je pomenil plačevanje davkov, »pravda« se je med drugim imenovala tudi dajatev zemljiškemu gospodu. Ko so se kmetje borili za »staro pravdo«, je ta borba veljala predvsem za stari sistem dajatev proti navajanju dajatev zemljiškega gospoda. Tudi o priliki pojezd so se pobirale dajatve kot priznanje deželskosodni oblasti. To se je dogajalo še tedaj, ko so pojezde izgubile svoj pomen kot sodni zbor. Takrat so »pojezde« ostale le še dajatve, ki so jih podložniki plačevali n. pr. v škofjeloškem ozemlju za stroške pravosodstva brižinskih škofov. Prav v zvezi s pojezdami so se pobirale tudi razne manjše naturalne dajatve; tako v tolminski gastaldiji pojezdno vino, pojezdna pogata itd. Bile so prvotno v resnici naturalne, pozneje pa le še po imenu, kajti v teku časa so jih spremenili v denarne.

V zvezi z opisom avtonomne in patrimonialne gospodarske uprave smo se seznanili z glavno značilno obliko (tipom) ljudskega funkcioniranja, z županom, ki ga smemo označiti kot značilnega predstojnika slovenskih kmečkih edinic. To ne velja le za doslej omenjene župane, ampak tudi za njim sorodne koseske in svobodniške župane. Vseh teh organov pa ne smemo zamenjati z županom kot predstojnikom modernih političnih občin. Ta se je med Slovenci udomačil šele v preteklem stoletju in še to le s težavo. Po Križnikovem poročilu je bil župan dotične občine pri kmetih sla-

govori po časopisu

bo zapisan posebno še, ker so mu bili poverjeni tudi davčni posli. Kmečkega župana so označevali kot »prteno gospodo«, ki je slabša od »zametaste«.

Uprava mest in trgov je bila urejena predvsem na podlagi mestnih svoboščin, ki so po vsebini posnemale tuje pravne vzorce in vsebovale postavljeno pravo. Vendar so se v zvezi z mestno upravo razvili tudi pravični običaji, pri katerih prihaja jasno do izraza njihov ljudski značaj.

Zlasti se je v mestih in trgih trdno ukoreninil običaj slovesnih obhodov mejnega mestnega ali tržnega okolja, ki so vzporeden pojav kmečkim »pojezdam« (s katerimi so bili združeni sodni zbori) in splošnim obhodom vinskih goric okoli Kostanjevice (v 17. stoletju).

Podatke o obhodi mestnega ali tržnega področja imamo iz Motnika, Maribora, Laškega, Ljutomera, Št. Vida ob Glini, Šoštanja, Novega mesta in Kamnika. Zanimivo je, da so imeli pri tem običaju velik pomen otroci. V Šoštanju, kjer je bil še do 19. stoletja vsako leto obhod, so dečke med obhodom po trikrat prav trdo postavili na mejnike. V Laškem so pričeli sprevod 8 do 12-letni dečki, ki so držali v rokah palice. (Sledili so jim sulčarji, dva piskača in bobnar, nato sindik in slednjič oboroženi meščani.)

Pri mariborskem obhodu, ki je trajal štiri dni, so zabijali pri Tezmem in drugod v mejna drevesa žeblje, ki so vanje prej ugriznili dečki. Pomen otrok pri teh obhodi je v zvezi z njihovim pomenom pri postavljanju mejnikov.

Tudi običaji pri volitvah mestnih dostojanstvenikov, zlasti sodnika in župana, so dobili v slovenskih mestih in zlasti trgih ljudsko obeležje. Za zgled takih volitev navajam po Kovačiču potek volitev v Središču: pred volitvami je vstal stari sodnik in s sodnim žezlom v roki nagovoril občane. Poročal je o svojem delu; omenil je zlasti težave, ki so mu jih delali tržani in gosposka, nato pa se simbolično odpovedal svoji oblasti s tem, da je odložil žezlo. Slednjič je trikrat prosil vse udeležence, naj mu odpuste, če je koga razžalil ali če se je komu zameril. Drug drugemu so nato oproščali zamere in žalitve, nakar je sodnik »za božjo voljo« prosil, naj ga nikar več ne izvolijo. Volitve so se vršile tako, da so se najprej zedinili na tri kandidate. Za vsakega je zapisnikar potegnil na papirju črto, na katero je v navpičnih črticami beležil oddane glasove. Kandidata, ki sta dobila največ glasov, so predložili graščaku, ki je izbral enega izmed njiju.

Še originalnejše so bile volitve mestnega sodnika v Metliki (v Beli Krajini), kakor so bile do leta 1588.

Meščani so se zbrali v župni cerkvi in odstranili iz nje tujce in podložnike. Dotedanji mestni funkcionarji so se simbolično odpovedali svoji službi (položitev mestnih ključev in palice na oltar) in se odstranili. Novih dostojanstvenikov pa niso izbrali z drugod običajnimi volitvami, marveč brez povpraševanja z javnim in glasnim kričanjem. Izbranemu kandidatu so izročili mestne ključe in sodno palico, nato pa ga je večina navzočih z neverjetnim kričanjem vlačila sem in tja ter ga končno postavila pred zakramentno hišico.

Voljeni tržni sodnik se je ohranil ponekod do najnovejše dobe, vendar v zadnjem času ni imel prav nikake sodne funkcije, temveč le nekako policijsko oblast (Motnik).

Mesta in trgi so bili sedež obrtnikov, ki so bili organizirani v strokovnih združenjih — cehih. O njih velja isto kot o mestni in tržni upravi. Njihov pravni ustroj temelji na pisanem pravu (ustanovni listini in cehovskih pravilih ali statutih). Kljub temu pa se je v zvezi z njimi razvijalo tudi ljudsko pravo. Kot ljudske običaje moremo označiti na primer kaznovanja člana, ki ni prišel na sestanek s predpasnikom, pa tudi tistega, ki ni znal na pamet cehovskega pozdrava. Kdor je psoval na zborovanju ali prišel na zborovanje z orožjem, je moral plačati globo. Zanimivi so tudi znaki, s katerimi so se izkazali potujoči pomočniki, ki so iskali podpore pri mojstru svoje stroke. Kovaški pomočnik je na primer prišel pokrit h kovaškemu mojstru in imel v roki kladivo in klešče. Ko je udaril s kladivom po nakovalu, je mojster vedel, da je prišlec res kovaški pomočnik in kot tak vreden njegove podpore. Lepo tradicijo so imeli krakovski in trnovski mali in veliki čolnarji. Dobro se je cehovska tradicija obdržala v škofji Loki, kjer so se še do najnovejših dni ohranili trije cehi: kovaški, čevljarški in lončarski. Delovanje teh cehov se danes omejuje bolj na cerkvene slovesnosti in zborovanje ob odprti cehovski skrinjici v

gostilni, kjer včasih slovesno sprejmejo kakega novega člana. Umrlemu članu ceha svetijo tovariši na poti do groba, kovaški ceh pa spremlja tako po starih tradicijah tudi vsakega umrlega škofjeloškega kapucina.

Načelo izvrševanja javne oblasti v zboru je odločilno vplivalo na organizacijo starejšega sodstva, ki je prav zaradi udeležbe najširšega kroga prebivalcev imelo ljudski značaj. Ljudski zbori so se imenovali zlasti večje, pravde (na Goriškem) ali pojezde (na škofjeloškem ozemlju in na Goriškem). V Beneški Sloveniji so jih imenovali sosednje. Veče so v 16. stoletju izkazane v Goričanah, Devinu, Sovneku, Gamberku pri Zagorju, na Premu in v Radečah (ob Savi). V Istri je sodnim zborom predsedoval župan ali njegov namestnik. Prisednikov-sodcev je bilo dvanaest. Pri sicerškem sodišču je bilo prisednikov prav toliko in so jih imenovali čelvarji.

Prisedniki, ki so v ljudskih zbori izrekli, kaj je pravo, so se verjetno tudi pri Slovencih — kakor pri drugih južnih Slovanih — imenovali »dobri ljudje«. Skupnost teh prisednikov označujemo kot srenjo.

Ponekod srečujemo v urbarjih poleg župana sodojo. Bil je predvsem sodni organ in se je kot prisednik udeleževal sodnih zborov. Na salzburskih posestvih je bila sodjevska čast združena z župansko. Sčasoma so župani tudi drugod pritegnili nase delokrog sodij.

Kako so se vršili sodni zbori ob udeležbi ljudstva, izvemmo iz poslovnika gospodstva Čače v Ziljski dolini. Preden se je pričela obravnava, je sodnik slovesno vprašal enega izmed kmetov, ali sta kraj in čas primerna, da vzame sodno palico v roke in sodi bogate in revne, vdove in sirote in vse tiste, ki želijo pravice. Ko so mu to

potrdili, so najprej oklicali meje deželskosodnega okraja, nato so pa prišle na vrsto sodne zadeve.

Doslej omenjeni sodni zbori prenehajo v splošnem v začetku 16. stoletja. Iz poznejše dobe pa poznamo še nekatere posebne vrste sodnih zborov. Splošne zборе so nam domestili zbori županov.

Vinogorski zbori, ki so bili do začetka 19. stoletja, so veljali kot sodno oblastvo nižje stopnje za manjše zadeve prebivalcev vinskih gor.

Središče sodnega postopanja je izvajanje dokazov, na podlagi katerih naj sodišče spozna resničnost ali neresničnost pravnih trditev. Še danes se kot dokazno sredstvo največkrat uporabljajo priče. Stare slovenske priče so bile »svedoki«, osebe, ki so z lastnimi očmi videle dogodek, o katerem se pričale. Ker so se take osebe pri potrjevanju svoje izjave pritilekale kakemu predmetu, so dobile potem ime priča. Zelo staro dokazno sredstvo so bile tudi božje sodbe in prisežni pomočniki. To so bili ljudje, ki niso izpovedovali o tem, kar so sami videli ali slišali, marveč so le potrdili verodostojnost strankine izjave.

V tesni zvezi z dokaznim postopanjem je prisega.

V najstarejši dobi se je prisega imenovala rota. Ta beseda nam je ohranjena v brižinskih spomenikih in izvira iz stare slovenske dobe.

Pregled uprave v daljni preteklosti našega naroda nam je dokaz, kako težke in trde boje so morali naši predniki izvajati v vsej zgodovini, da so si pridobili tiste svoje pravice, ki jim kot narodu in gospodarjem zemlje pripadajo. Pogled v najstarejše naše sodstvo pa nam tudi priča, s kakšno občutljivostjo in kakšno vestnostjo so naši očtetje skrbeli za pravičnost v slovenski domovini.

Radio Celovec

Nedelja, 18. maja:

7.25 jutranja glasba.
18.15 polurna oddaja.
20.15 petminutna oddaja.

Ponedeljek, 19. maja:

7.10 predavanje za matere.
20.15 poročila.

Torek, 20. maja:

7.10 zgodovinsko predavanje.
20.15 poročila.

Sreda, 21. maja:

7.10 poročila in citanje svetovnega tiska.
20.15 poročila.

Četrtek, 22. maja:

7.10 »veselo na delo« — plošče.
19.30 polurna oddaja.
20.15 poročila.

Petek, 23. maja:

7.10 slovstveno predavanje.
20.15 poročila.

Sobota, 24. maja:

7.10 literarna ura.
20.15 poročila.

Morebitne spremembe bomo objavili pravočasno v radiu.

V tem tednu boste slišali: v nedeljo zjutraj nekoliko glasbe in pesmi, vmes pa malo za dobro voljo. Naše cenjene poslušalce opozarjamo predvsem na večerno oddajo, v kateri bo igrala igralska družina »Triglav« veselo zvonočo igro »Gospod Trebuh« na majniškem izletu. V petminutni oddaji bomo seznanili naše poslušalce z no-

vimi biseri iz slovenske književnosti. Na sporedu sta Muren-Aleksandrova »Kmečka pesem« in »Ko dobrave se mrače« ter »Molitev« Simona Jenka. V ponedeljek zjutraj se bomo pogovarjali z materami o negi otrok, v terek zjutraj pa bomo v okviru zgodovinskega predavanja govorili o bratih Cirilu in Metodu ter o njunem delovanju med Slovenci. Še na eno oddajo bi opozorili naše cenjene poslušalce! To je oddaja v četrtek zvečer. Naš orkester bo izvajal nekaj znanih venčkov in koračnic. V slovstvenem predavanju v petek zjutraj se bomo spomnili koroškega Slovenca, buditelja slovenske kulture, Andreja Suštarja Drabosnjaka. V literarni uri pa je na sporedu novo poglavje, pričeli bomo razpravljati o dobah v literaturi.

Poslušajte torej naše oddaje, cenjeni poslušalci in sporočite nam svoje mišljenje glede njih. Mi stremimo za tem, da ustrezemo čim širšemu krogu poslušalcev, vi pa poizkušajte z svojimi nasveti, da vam bo vaš radio nudil to, česar si najbolj želite.

Obsodbe vojaških sodišč

Ker sta si prilastili zavezniško imovino, sta bila pred vojaškim sodiščem v Celovcu obsojena Unterweger Terezija, Avstrijka na tri mesece in Weber Egon, avstrijski državljani na štiri mesece zapora. Jugoslovani Kin Janez, Lakotič Ivan in Man Jože so odnesli tri steklenice žganja in so zato dobili po sedem dni zapora. Homa Rudolf, brez državljanstva in avstrijski državljani Hornboeck sta odnesla dve puški in ju prodala. Dobil sta vsak 9 mesecev zapora.

SPOZNATI ŽELIM

mlado dekle. Tudi ločenke niso izključene.

Ponudbo s sliko poslati na upravo lista pod »Lepa pomlad«. Tajnost zadržana — slika vrnjena. 381

POIZVEDBA

Komur je kaj znano o

BORUTU ŠINKU

sinu notarja iz Škofje Loke, staremu od 25—30 let, naj sporoči na naslov: Franc Gražič, St. Donat, Post: St. Veit a. Glan. (Zadnjikrat ga je videl nek znanec v taborišču Mathausen ob vkorakanju ameriških čet.)

DOTISKAN JE ROMAN

ROTIJA

—————

—————

—————

—————

—————

—————

—————

—————

—————

—————

—————

—————

katerega že vsi težko pričakujete. Uprava bo začela razpošiljati knjigo v teku štirinajstih dni. Prednaročila pošljite na upravo »Koroške kronike«, Celovec, Funderstaße 1. Priložite tudi 4 šilinge in znamko za 25 grošev.

Kdor je knjigo že naročil, jo bo dobil brez ponovnega naročila. Ker je naklada radi pomankanja papirja zelo nizka, si knjigo pravočasno zagotovite!

Uprava »KOROŠKE KRONIKE«